

RIYAZIYYAT

DƏRS LİK

2

1-ci hissə

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT HİMNİ

Musiqisi *Üzeyir Hacıbəylinin,*
sözləri *Əhməd Cavadındır.*

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadیرiz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

LAYIHƏ

HEYDƏR ƏLİYEV
AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ

LAYIHƏ

LAYIHO

ZAUR İSAYEV, MƏNSUR MƏHƏRRƏMOV, GÜNAY HÜSEYNZADƏ,
SOLMAZ ABDULLAYEVA, İLAHƏ RÜSTƏMOVA

RİYAZİYYAT

Ümumi təhsil müəssisələrinin 2-ci sinifləri üçün
Riyaziyyat fənni üzrə dərslik
(1-ci hissə)

©Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi

**Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0
International (CC BY-NC-SA 4.0)**

Bu nəşr Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International lisenziyası (CC BY-NC-SA 4.0) ilə www.trims.edu.az saytında əlçatandır. Bu nəşrin məzmunundan istifadə edərkən sözügedən lisenziyanın şərtlərini qəbul etmiş olursunuz:

İstinad zamanı nəşrin müəllif(lər)inin adı göstərilməlidir.

Nəşrdən kommersiya məqsədilə istifadə qadağandır.

Törəmə nəşrlər orijinal nəşrin lisenziya şərtlərilə yayılmalıdır.

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi artitrm2017@gmail.com və derslik@edu.gov.az elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur. Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

1

Ədədlərin müqayisəsi. Sıralama (100-ə qədər)

Yada salın	8
1. Ədədlərin müqayisəsi	10
Məsələlər	13
2. Sıralama	14
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	16

2

Toplama (100-ə qədər)

Yada salın	18
3. İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin toplanması	20
4. Onluqların toplanması	23
5. İkirəqəmli ədədlərin toplanması	26
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	28

3

Çıxma (100-ə qədər)

Yada salın	30
6. İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin fərqi	32
7. Onluqların çıxılması	34
Məsələlər	37
8. İkirəqəmli ədədlərin fərqi.	38
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	41

4

Vurma və bölmə

9. Təkrar toplama	44
10. Vurma	46
Məsələlər	48
11. Bərabər paylama. Bölmə	49
12. Təkrar çıxma	51
13. Tək və cüt ədədlər	54
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	56

5

Həndəsi fiqurlar

14. Xətt, bucaq	58
15. Çoxbucaqlı	61
16. Üz, til və təpə	64
17. Qruplaşdırma	67
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	69

6

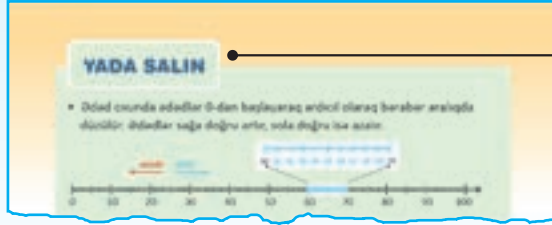
Toplama (yeni onluğun yaranması)

18. İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin toplanması	70
19. İkirəqəmli ədədlərin toplanması	73
Məsələ və misallar	75
20. Üç toplananlı ifadələr	76
Ümumiləşdirici tapşırıqlar	79

1-ci yarımil üzrə ümumiləşdirici tapşırıqlar	80
Sözlük	82
Məsələ həllinə nümunə	84

Kitabınızla tanış olun

YADA SALIN

Bölmə ilə bağlı birinci sinifdə öyrənilən bilik və bacarıqların təkrarı

AÇAR SÖZLƏR

Mövzu ilə bağlı yeni sözlər

BƏLƏDÇİ

Nümunə əsasında yerinə yetirilən tapşırıqlar

MÜSTƏQİL İŞ

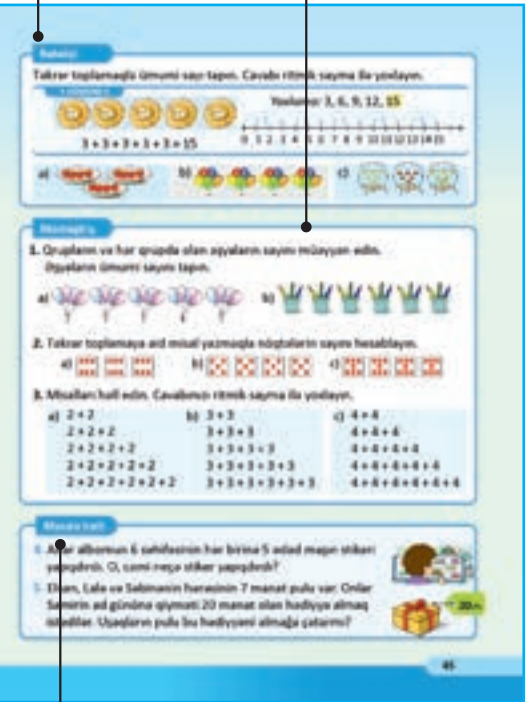
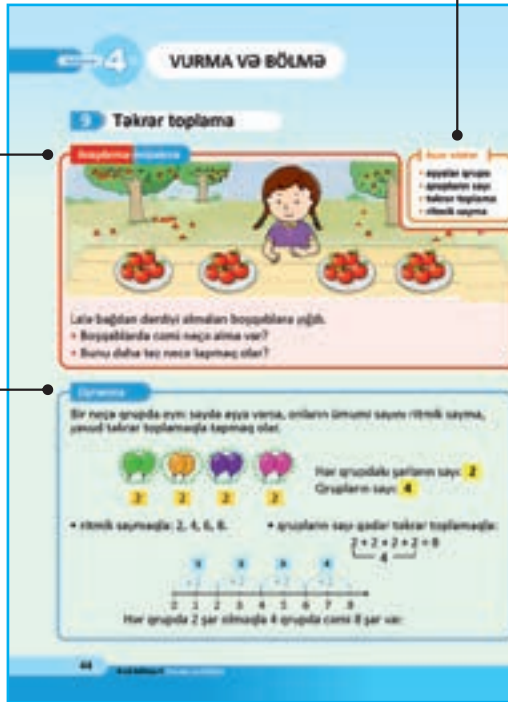
Müstəqil işləmək üçün tapşırıqlar

ARAŞDIRMA-MÜZAKİRƏ

Siniflə araşdırma və müzakirə üçün şəkilli məsələ

ÖYRƏNMƏ

Yeni mövzunun izahı

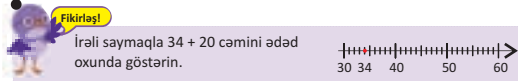

FİKİRLƏŞ!

Yeni materialla bağlı ümumi müzakirə üçün sual və ya tapşırıq

MƏSƏLƏ HƏLLİ

Yeni biliklərin tətbiqi

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

Bilikləri möhkəmləndirən məsələlər

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

Bölmə üzrə bilikləri yoxlamaq üçün tapşırıqlar

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

YADDAŞ

Mövzu ilə bağlı əlavə bilik və qaydalar

ƏDƏDLƏRİN MÜQAYİSƏSİ. SIRALAMA (100-ə qədər)

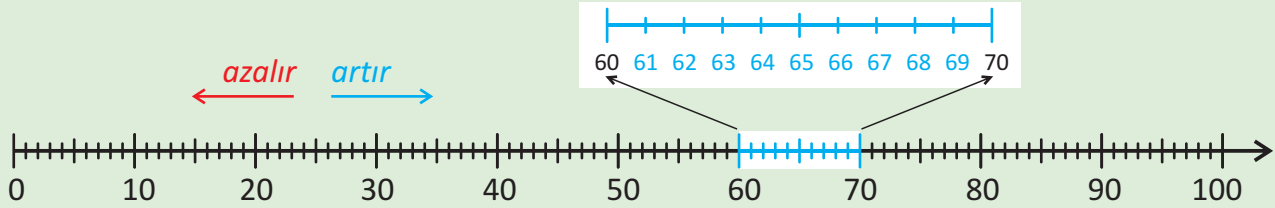
Hazırımı?

- Kim ən çox balıqqulağı toplayıb?
- Kim ən az balıqqulağı toplayıb?
- Bunu necə müəyyən etmək olar?

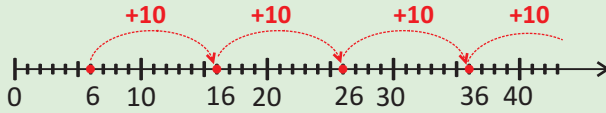
LAYIHƏ

YADA SALIN

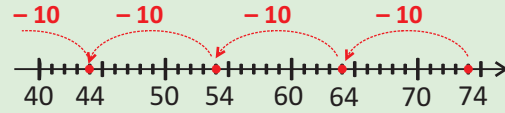
- Ədəd oxunda ədədlər 0-dan başlayaraq ardıcıl olaraq bərabər aralıqda düzülür. Ədədlər sağa doğru artır, sola doğru isə azalır.

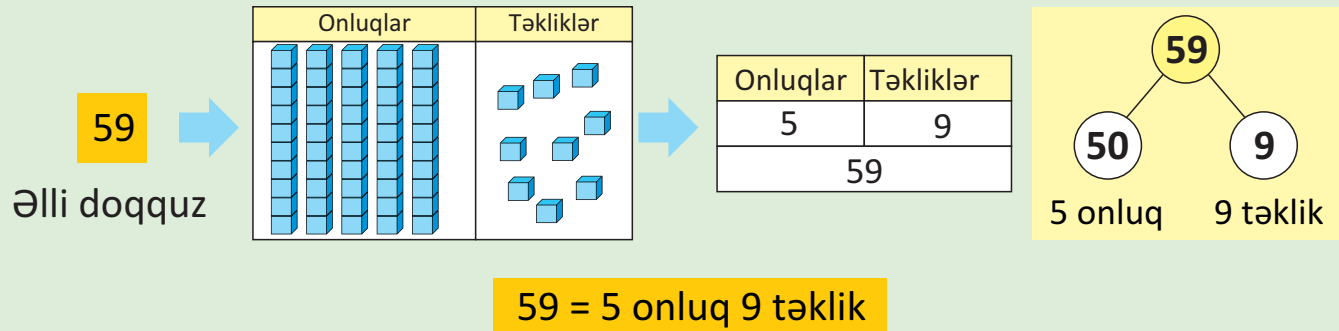
- Müəyyən ədəddən başlayaraq on-on irəli sayma: 6, 16, 26, 36, ...

- Müəyyən ədəddən başlayaraq on-on geri sayma: 74, 64, 54, 44, ...

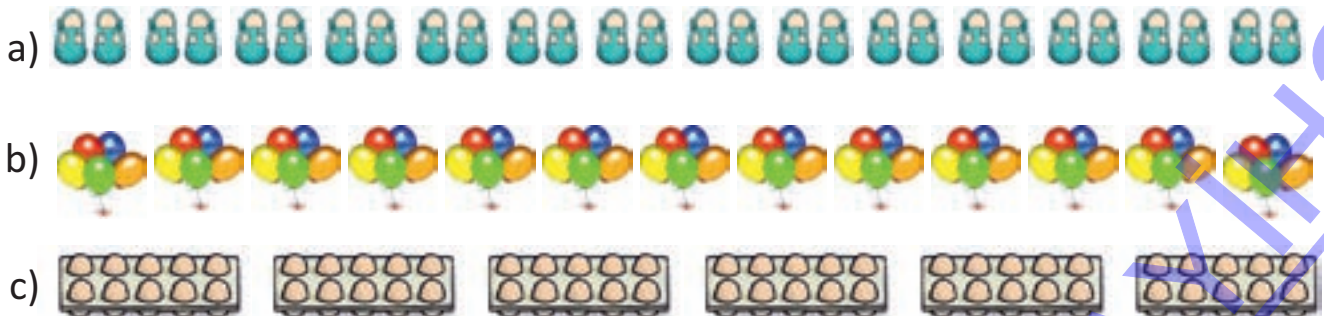

- İkirəqəmli ədədin sağdan birinci rəqəmi təklidlərin, ikinci rəqəmi isə onluqların sayını göstərir.

TƏKRAR ÜÇÜN TAPŞIRIQLAR

- Əşyaları uyğun olaraq iki-iki, beş-beş, yaxud on-on sayın.

2. Ədədləri tapın.

- a) 65-dən sonrakı ilk beş ədəd
b) 53-dən əvvəlki ilk dörd ədəd

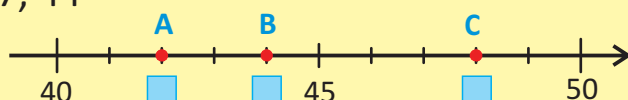
- c) 48-dən sonrakı ilk üç ədəd
d) 32-dən əvvəlki ilk altı ədəd

3. Ədəd oxu üzərində nöqtələrə uyğun ədədləri müəyyən edin.

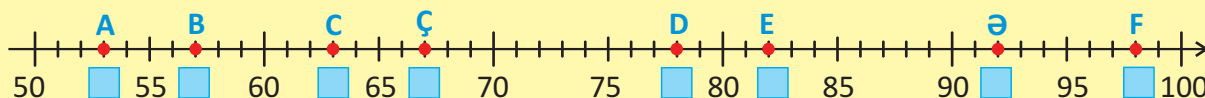

4. Verilmiş ədədlərdən ədəd oxu üzərindəki hərflərə uyğun olanları tapın.

- a) 35, 48, 42, 57, 44

- b) 25, 82, 78, 17, 53, 63, 32, 92, 57, 45, 67, 98

5. Onluq və təkləklərin sayını müəyyən edin. Kubların sayını dəftərdə yazın.

a)	Onluqlar	Təkləklər	b)	Onluqlar	Təkləklər	c)	Onluqlar	Təkləklər

6. Onluq və təkləklərinə ayrılmış ədədləri dəftərdə rəqəmlərlə yazın.

- a) 8 onl. 2 təkl. b) 7 onl. 0 təkl. c) 4 onl. 4 təkl. d) 8 onl. 9 təkl.

7. Ədədləri onluq və təkləklərinə ayırın.

24 36 27 89 56 71 50 62 99 72 42 30 33

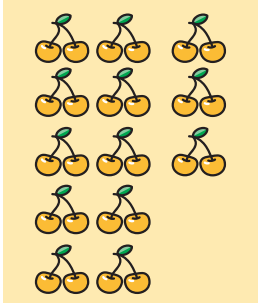
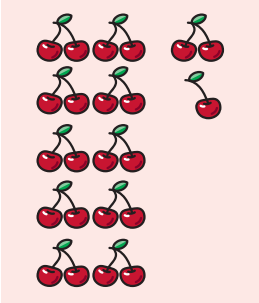
8. Samir fikrində ikirəqəmli ədəd tutdu. Bu ədəddə 5 təklək var. Onluqların sayı təkləklərin sayından 1 vahid çoxdur. Bu hansı ədəddir?

9. Lalə fikrində ikirəqəmli ədəd tutdu. Bu ədədin rəqəmlərinin cəmi 4-ə bərabərdir. Bu hansı ədədlər ola bilər?

ƏDƏDLƏRİN MÜQAYİSƏSİ. SIRALAMA (100-ə qədər)

1 Ədədlərin müqayisəsi

Araşdırma-müzakirə

- Hansı gilasdən daha çoxdur: qırmızı, yoxsa sarı?

Əvvəlcə təxmini müqayisə edin. Sonra isə sayaraq cavabınızı yoxlayın.

Açar sözlər

- müqayisə
- ikirəqəmli ədəd
- onluq
- təklilik

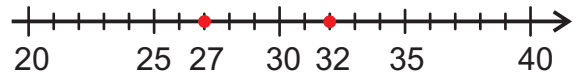
Öyrənmə

İkirəqəmli ədədləri **müqayisə** etmək üçün əvvəlcə **onluqlara** baxılır.

- Onluqlarının sayı çox olan ədəd böyük, az olan ədəd isə kiçikdir.

Onluqlar	Təkliliklər	Onluqlar	Təkliliklər
2	7	3	2

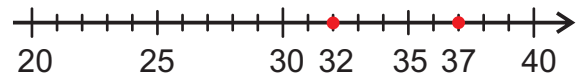
$$27 < 32$$

- Onluqlar bərabərdirsə, **təkliliklərinin** sayı çox olan ədəd böyük, az olan ədəd isə kiçikdir.

Onluqlar	Təkliliklər	Onluqlar	Təkliliklər
3	7	3	2

$$37 > 32$$

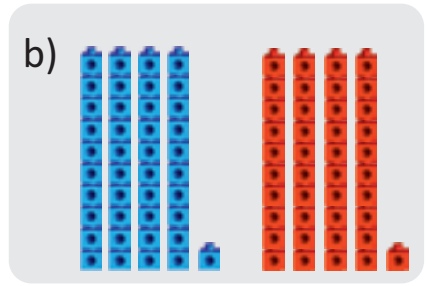
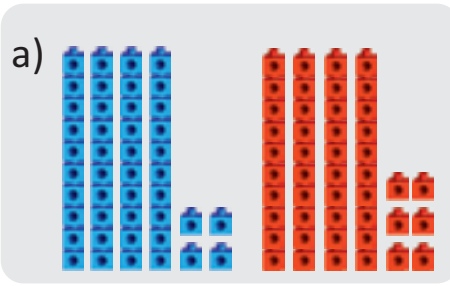
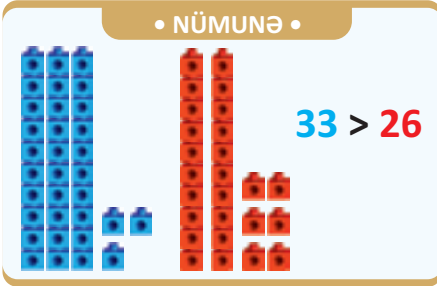
- Həm onluqları, həm də təklilikləri bərabər olan ikirəqəmli ədədlər bir-birinə bərabərdir:

$$67 = 67$$

6 onluq 7 təklilik = 6 onluq 7 təklilik

Bələdçi

Göy və qırmızı kubların sayını tapın və müqayisə edin.

Müstəqil iş

1. “*” yerinə müqayisə işarələrindən uyğun olanı müəyyən edin.

a)

$20 * 30$	$27 * 37$	$5 * 50$	$67 * 25$	$29 * 29$	$78 * 87$	$55 * 15$
$37 * 27$	$71 * 71$	$14 * 41$	$60 * 6$	$65 * 55$	$60 * 70$	$44 * 84$

b)

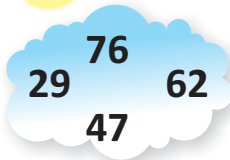
$73 * 78$	$88 * 82$	$29 * 22$	$53 * 55$	$43 * 43$	$67 * 62$	$41 * 40$
$21 * 23$	$90 * 92$	$32 * 34$	$34 * 36$	$67 * 69$	$36 * 32$	$66 * 65$

2. Dairədəki ədədi verilmiş digər ədədlərin hər biri ilə müqayisə edin.

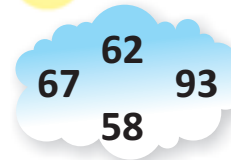
a) 25

b) 56

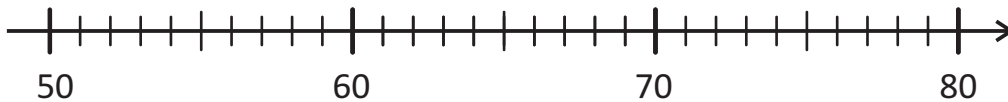
c) 62

3. Uyğun ədədləri ədəd oxunda göstərin və onları müqayisə edin.

a) 50-dən 1 vahid çox olan ədəd və 60-dan 1 vahid az olan ədəd;

b) 71-dən 5 vahid çox olan ədəd və 79-dan 10 vahid az olan ədəd:

4. Səhvləri tapın.

$45 > 35$	$3 = 30$	$56 < 65$	$27 > 76$	$74 < 84$	$81 = 18$	$90 < 89$
-----------	----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

5. Boş xananın yerində hansı ədədlər ola bilər? Hər birinə aid 3 nümunə yazın.

$27 > \square$

$\square < 65$

$\square < 96$

$\square > 87$

$\square < 77$

6. İkirəqəmli ədədlərin pozulmuş rəqəmlərini müəyyən edin.

$9 > 89$

$68 < 6$

$3 < 32$

$4 = 8$

$3 = 6$

Məsələ həlli

7. Kimin kitabı daha çoxdur?

Aynur

Anar

8. Uşaqlardan kimin pulu daha çoxdur?

Anar

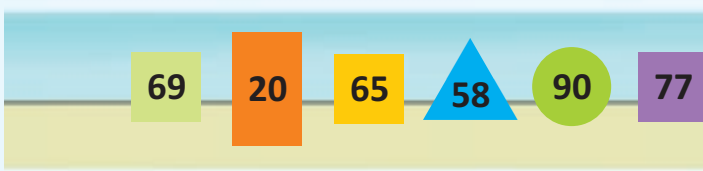
Səbinə

9. Samir fikrində hansı ədədi tutub?

Fikrimdə ikirəqəmli bir ədəd var.
Bu ədəd 32-dən böyük, 35-dən kiçikdir.
Ədədin onluqları ilə təklidləri fərqlidir.

10. Lalənin muncuqlarının sayı 67-dən azdır. Bu ədəd kvadratin içində yazılıb. Lalənin neçə muncuğu var?

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

YADDA SAXLA

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

1. Hansı masada daha çox banan var? Əvvəl təxmin edin, sonra isə saymaqla cavabınızı yoxlayın.

2. Hansı cümlədə sözləri təşkil edən hərflərin ümumi sayı daha azdır? Əvvəl təxmin edin, sonra isə saymaqla cavabınızı yoxlayın.
- a) Qədim zamanlarda insanlar ev tikməyi bacarmırdılar.
- b) Uzaqda zəif görünən alov Domrulu çox maraqlandırdı.

3. Samir daha çox hissəsi olan pазl almaq istədi. O hansı qutunu almalıdır?

4. Lalə və qardaşı saydıqları ulduzların sayını dəftərə yazdılar. Lalənin yazdığı ikirəqəmli ədəddə 3 onluq 2 təklik var. Qardaşının yazdığı ikirəqəmli ədəddə isə 2 onluq 9 təklik var. Kim daha çox ulduz saydı?

5. Nənə həyətdəki cücələri saydı. Cücələrin sayı 25-dən çox, 35-dən azdır. Bu ədəddə təkliklərin sayı 3-ə bərabərdir. Həyətdə neçə cücə var?

6. Anar fikrində bir ədəd tutdu. Bu ədəd 65-dən böyük, 71-dən isə kiçikdir. Ədədin onluqlarının və təkliklərinin sayının cəmi 7-dir. Bu ədəd hansıdır?

2 Sıralama

Araşdırma-müzakirə

- Açarlar hansı qayda ilə asılmışdır?

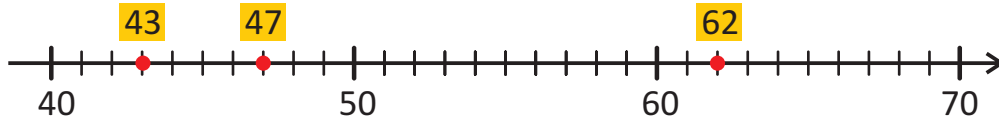
Kənardakı açarların yerini müəyyən edin.

Açar sözlər

- ədəd oxu
- artan sıra
- azalan sıra
- ardıcıl

Öyrənmə

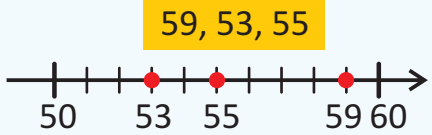
Ədəd oxundan istifadə etməklə ədədləri sıralamaq olar. Məsələn: 47, 62 və 43 ədədlərini ədəd oxunda qeyd etməklə kiçikdən böyüyə belə sıralamaq olar: 43, 47, 62.

Bələdçi

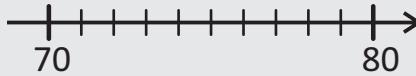
Ədədləri ədəd oxundan istifadə etməklə sıralayın.

• NÜMUNƏ •

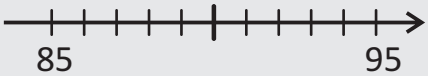

$53 < 55$; $55 < 59$ → 53, 55, 59

a) 71, 78, 73

b) 93, 90, 88

Müstəqil iş

1. Ədəd oxundan istifadə etməklə verilmiş ədədləri sıralayın.

a) 58, 45, 54

b) 95, 82, 85, 91

- İkirəqəmli ədədləri sıralamaq üçün onları müqayisə etmək lazımdır. Bunun üçün əvvəl onluqlar, sonra isə təklilər müqayisə olunur.

– Onluğu kiçik olan ədəd daha kiçikdir.

– Onluqların sayı eynidirsə, təklilərin sayı kiçik olan ədəd kiçikdir.

Məsələn, 65, 47 və 63 ədədlərini belə sıralamaq olar:

65, 47, 63

47, 65, 63

47, 63, 65

65, 63, 47

47 < 65

63 < 65

Artan sıra

Azalan sıra

47 < 63

2. Ədədləri artan sıra ilə düzün.

a) 23, 28, 25

b) 27, 45, 38

c) 93, 38, 32

d) 78, 71, 58, 64

3. Ədədləri azalan sıra ilə düzün.

a) 93, 99, 95

b) 15, 69, 47

c) 57, 59, 33

d) 66, 62, 89, 85

Məsələ həlli

4. Lalə dibçəkdə gül əkdi. O, 4 həftə ərzində gülün hündürlüyünü ölçüb qeyd etdi. 3-cü həftədə gülün hündürlüyü neçə santimetr oldu?

12 sm

24 sm

5 sm

20 sm

1-ci
həftə

2-ci
həftə

3-cü
həftə

4-cü
həftə

5. Heyvanlar haqqında kitab 64, nağıllar kitabı 88, maşınlar barədə kitab isə 48 səhifədir.

- Samir kitabları qalından naziyə olmaqla üst-üstə yığmaq istədi. O ən altda və ən üstə hansı kitabları qoymalıdır?
- Samir 60 səhifəsi olan məntiq kitabını hansı kitabların arasına qoyar?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Ədədləri müqayisə edin.

$24 * 42$	$50 * 40$	$45 * 45$	$97 * 70$	$70 * 60$	$66 * 99$
$34 * 44$	$63 * 37$	$72 * 87$	$61 * 60$	$60 * 59$	$59 * 50$

2. Ədədləri sıralayın. Ən kiçik və ən böyük ədədləri müəyyənləşdirin.

a) Artan sıra ilə

42 24
51

80 67 92
93

b) Azalan sıra ilə

31 57
39

53 58 25
94

3. Lalə, Aynur və Anar meşədən göbələk topladılar. Şəkildə hər səbətin içindəki göbələklərin sayı göstərilib. Lalənin səbətində ən çox, Anarın səbətində isə ən az göbələk var. Hansı səbət kimə məxsusdur?

4. Uşaqlar Samirdən nənəsinin yaşını soruşdular. Samir dedi:

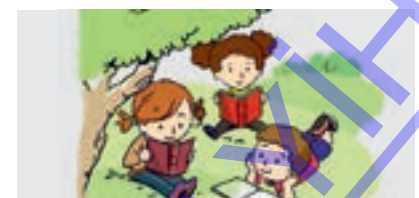
- Nənəmin yaşı 57-dən çox, 65-dən azdır.
- Bu ədədin onluq və təklirlərinin cəmi 8-ə bərabərdir. Samirin nənəsinin neçə yaşı var?

5. Elxan və Səbinə daxıllarında olan qəpik pulları sayıb vərəqə yazdılar. Hər ikisinin pulu ikirəqəmli ədədlə ifadə olundu. Bu ədədlərin hər biri 4 və 5 rəqəmləri ilə yazılır. Elxanın pulu Səbinəninkindən çoxdur. Hər uşağın daxilində neçə qəpik pul var idi?

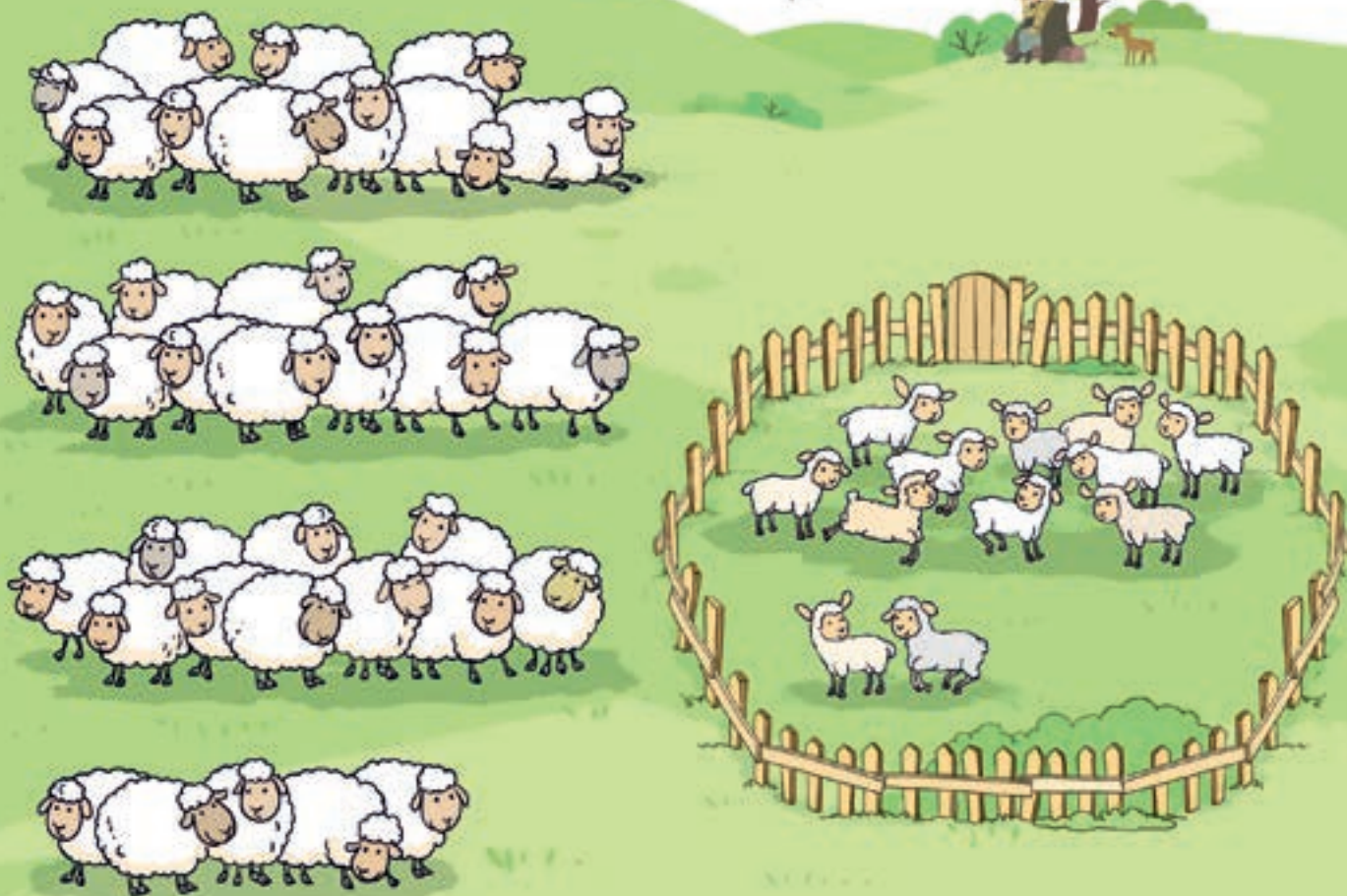

6. Yay tətildə Anar 26, Səbinə 35, Lalə isə 29 hekayə oxudu. Uşaqları az sayda hekayə oxuyandan çox sayda oxuyana doğru necə sıralamaq olar?

TOPLAMA VƏ ÇIXMA

(100-ə qədər)

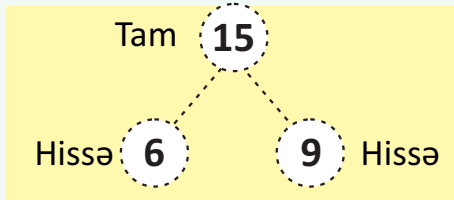
Hazırıqmı?

- Neçə qoyun və neçə quzu var?
- Cəmi neçə heyvan var?
- Qoyunlar quzulardan nə qədər çoxdur? Bunu necə tapmaq olar?

LAYIHƏ

YADA SALIN

- İki ədəd (hissələr) və onların cəmi (tam) ədəd üçlüyü təşkil edir.

$$6 + 9 = 15$$

$$9 + 6 = 15$$

$$15 - 6 = 9$$

$$15 - 9 = 6$$

- Alt-alta toplama

Onl. Təkl.

$$\begin{array}{r} 14 \\ + 5 \\ \hline 19 \end{array}$$

→ Toplanan
→ Toplanan
→ Cəm

- Onluq və təklidlərə ayırmaqla toplama

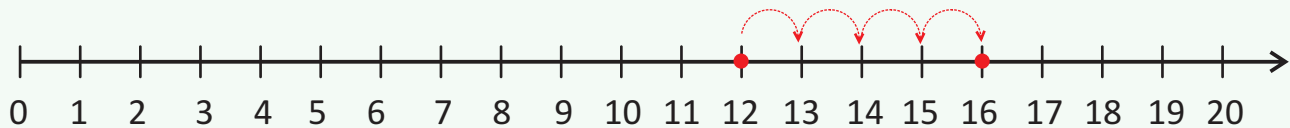
$$13 + 6 = 10 + 3 + 6 \Rightarrow 10 + 9 = 19$$

- 10-a tamamlamaqla toplama

$$8 + 5 = 8 + 2 + 3 \Rightarrow 10 + 3 = 13$$

- İrəli saymaqla toplama: $12 + 4$

12-dən 4 vahid irəli saydıqda 16 alınır: 13, 14, 15, 16 $\Rightarrow 12 + 4 = 16$

TƏKRAR ÜÇÜN TAPŞIRIQLAR

- Cəmi tapın.

$$5 + 6$$

$$9 + 4$$

$$15 + 2 + 2$$

$$11 + 3 + 4$$

$$6 + 6 + 5$$

$$+ \begin{array}{r} 10 \\ 7 \end{array}$$

$$+ \begin{array}{r} 11 \\ 5 \end{array}$$

$$8 + 4$$

$$8 + 10$$

$$13 + 2 + 4$$

$$10 + 5 + 2$$

$$3 + 12 + 3$$

- Hesablayın və müqayisə edin.

$$12 + 2 * 14$$

$$10 + 7 * 20$$

$$13 + 6 * 5 + 7$$

$$10 + 6 * 8 + 8$$

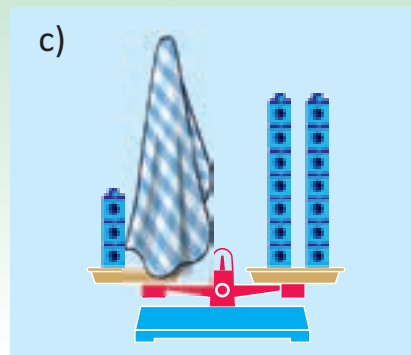
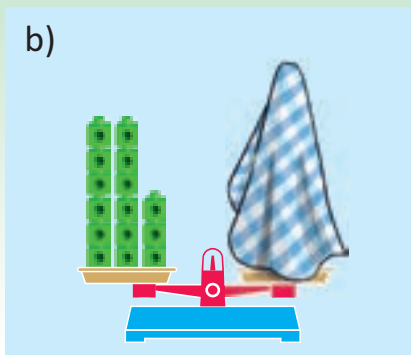
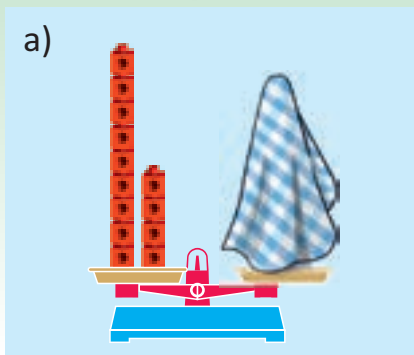
$$8 + 7 * 12$$

$$15 * 11 + 5$$

$$19 * 7 + 3 + 10$$

$$7 + 3 + 5 * 8 + 7$$

3. Tərəzinin gözləri bərabərləşib. Dəsmalın altında neçə kub var?
Uyğun misallar yazın.

4. Boş xanaya uyğun ədədləri tapın.

$2 + \square = 17$

$9 + \square = 13$

$6 + \square = 19$

$\square + 6 = 18$

$\square + 5 = 15$

$3 + \square = 16$

$5 + \square = 17$

$\square + 9 = 11$

$\square + 9 = 15$

$\square + 7 = 14$

5. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

Toplanan		12	2		10	5	5	7
Toplanan	10	5	16	3	8		8	
Cəm	20			18		12		19

6. Tarladan dəyirmanə səhər 9, günorta 5, axşam isə 7 kisə buğda göndərildi.
Gün ərzində dəyirmanə neçə kisə buğda göndərildi?

7. Güldandan 9 gülü götürdükdən sonra 6 gül qaldı.
Güldanda əvvəlcə neçə gül vardı?

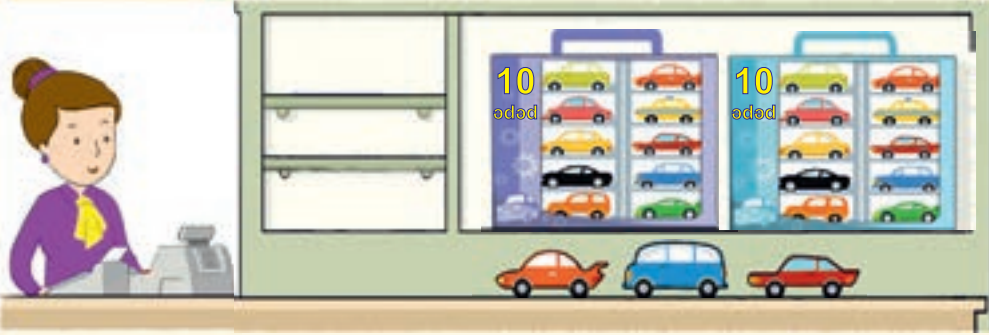
8. Samovar 18 l su tutur. 5 l su tutan vedrəni üç dəfə doldurub boş samovara tökdülər.

- Samovarin dolması üçün əlavə neçə litr su tökmək lazımdır?
- Vedrəni bir dəfə də su ilə doldurub samovar dolana kimi tökdülər. Vedrədə neçə litr su artıq qaldı?

3 İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin toplanması

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- alt-alta toplama
- ikirəqəmli ədəd
- onluqların cəmi
- təklirlərin cəmi

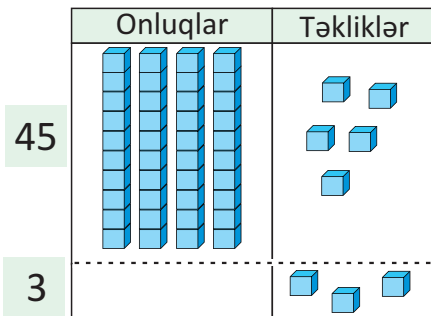
Rəfdəki hər qutuda 10 maşın var. Satıcı masadakı oyuncaq maşınları da rəfə yığdı.

- Rəfdə neçə maşın oldu?
- Bunu necə tapmaq olar?

Öyrənmə

İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin cəmini tapmaq üçün əvvəlcə təklirlər, sonra isə onluqlar toplanır. Məsələn, $45 + 3 = ?$

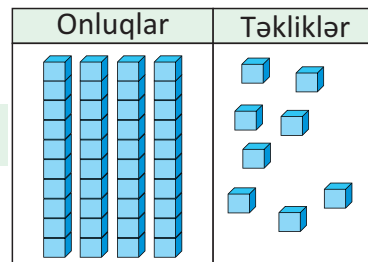
Addım 1. Təklirlər toplanır.

5 təklir + 3 təklir = 8 təklir

Onl.	Təkl.
4	5
+	3
	8

Addım 2. Onluqlar toplanır.

4 onluq + 0 onluq = 4 onluq

Onl.	Təkl.
4	5
+	3
4	8

DIQQƏT!

Birrəqəmli ədəddə onluqların sayı sıfıra bərabərdir.

$$45 + 3 = 48$$

Fikirləş!

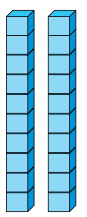
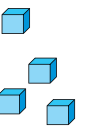
İrəli saymaqla $45 + 3$ cəmini necə tapmaq olar? Ədəd oxunda göstərin.

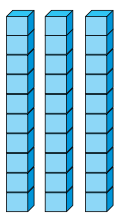
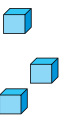
Bələdçi

Təsvirlərə uyğun misal yazın və həll edin.

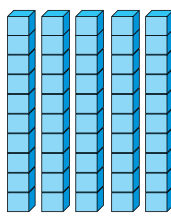
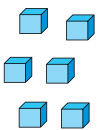
• NÜMUNƏ •

Onluqlar	Təklilər	Onl. Təkl.
		$\begin{array}{r} 24 \\ + 2 \\ \hline 26 \end{array}$
		

a)

Onluqlar	Təklilər	
		
		

b)

Onluqlar	Təklilər	
		
		

Müstəqil iş

1. Cəmi tapın.

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 84 \\ + 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 32 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 58 \\ + 1 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 62 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 21 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 93 \\ + 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 44 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 80 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 72 \\ + 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 82 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 43 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 36 \\ + 3 \\ \hline \end{array}$$

2. Ədədləri alt-alta yazmaqla toplayın.

35 və 2

3 və 46

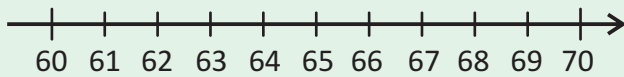
90 və 8

4 və 64

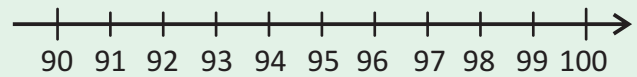
42 və 6

3. İrəli saymaqla cəmi tapın.

a) $61 + 4$

b) $93 + 6$

4. Ədəd oxundan istifadə etməklə cəmi tapın.

$14 + 5$

$32 + 3$

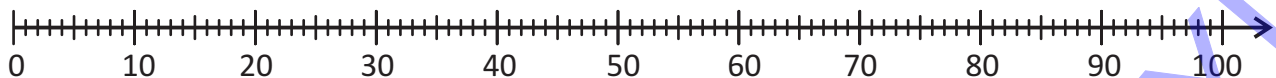
$93 + 6$

$48 + 1$

$81 + 3$

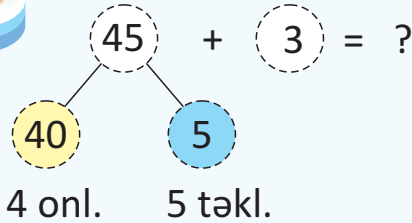
$67 + 2$

$41 + 5$

- İkirəqəmli ədədi onluq və təklidlərə ayıraraq ədəd üçlüyündə təsvir etməklə də cəmi tapmaq olar. Bu zaman təklidlər və onluqlar ayrı-ayrı toplanır, sonra isə onların cəmi tapılır.

Təklidlər toplanır: $5 + 3 = 8$
Onluqlar toplanır: $40 + 0 = 40$
Cəm tapılır: $40 + 8 = 48$

$$45 + 3 = 48$$

Bu üsuldən istifadə etməklə cəmi şifahi tapmaq olar.

5. Onluq və təklidlərə ayırmaqla cəmi tapın.

$34 + 5$

$76 + 2$

$83 + 3$

$38 + 1$

$50 + 5$

$85 + 3$

$64 + 4$

6. Cəmi şifahi tapın. Bir neçə cavabın doğruluğunu alt-alta toplamaqla yoxlayın.

$91 + 4$

$47 + 1$

$80 + 9$

$52 + 2$

$42 + 5$

$23 + 6$

$57 + 2$

Məsələ həlli

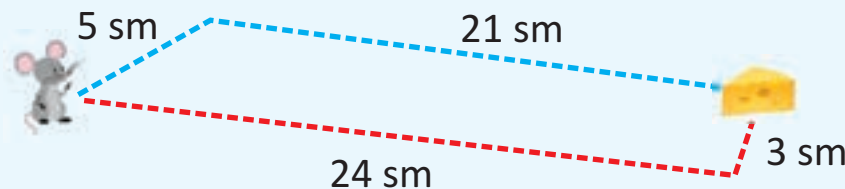
7. Samir masada 21 rəngli və 5 sadə karandaş saydı. Masada cəmi neçə karandaş var?

8. Bir kisədə 24 kq, o birində isə bundan 4 kq çox kartof var. İkinci kisədə neçə kiloqram kartof var?

9. Siçan pendirə iki yolla çatıb. Hansı yol daha qısadır: göy, yoxsa qırmızı?

4 Onluqların toplanması

Araşdırma-müzakirə

Əsmər nənə ağ və qəhvəyi yumurtaları ayırıb on-on qablara yığdı.

- Ağ və qəhvəyi yumurtaların hər birindən neçə dənədir?
- Yumurtaların ümumi sayını necə tapmaq olar?

Açar sözlər

- onluqların cəmi
- irəli sayma

Öyrənmə

Təklidləri sıfır olan ikirəqəmli ədədlərin cəmi **onluqların cəminə** bərabərdir. Məsələn, $30 + 20 = ?$

Addım 1. Təklidlər toplanır.

	Onluqlar	Təklidlər
30		
20		

Onl.	Təkl.
3	0
+	2
	0

Addım 2. Onluqlar toplanır.

	Onluqlar	Təklidlər
50		

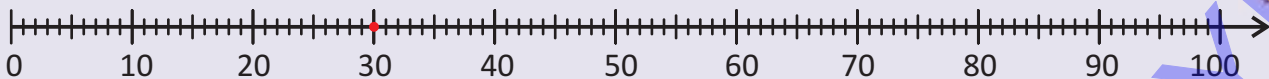
Onl.	Təkl.
3	0
+	2
	0

$3 \text{ onluq} + 2 \text{ onluq} = 5 \text{ onluq}$

$0 \text{ təklid} + 0 \text{ təklid} = 0 \text{ təklid}$

$30 + 20 = 50$

İrəli saymaqla $30 + 20$ cəmini necə tapmaq olar?
Ədəd oxunda göstərin.

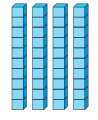
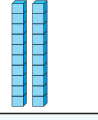

Fikirləş!

Bələdçi

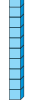
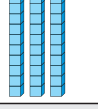
Təsvirlərə uyğun
misal yazın
və həll edin.

• NÜMUNƏ •

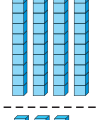
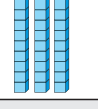
Onluqlar	Təklilər
	
	

$$\begin{array}{r} 40 \\ + 20 \\ \hline 60 \end{array}$$

a)

Onluqlar	Təklilər
	
	

b)

Onluqlar	Təklilər
	
	

Müstəqil iş

1. Cəmi tapın.

$$\begin{array}{r} 10 \\ + 40 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 50 \\ + 10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 60 \\ + 20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ + 30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 20 \\ + 30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ + 40 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 80 \\ + 10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ + 50 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 20 \\ + 70 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 50 \\ + 30 \\ \hline \end{array}$$

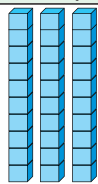
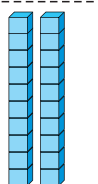
$$\begin{array}{r} 60 \\ + 30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 20 \\ + 20 \\ \hline \end{array}$$

- Bəzən toplananlardan birində təklik sıfıra bərabər olur. Məsələn, $34 + 20 = ?$ Bu halda da əvvəlcə təklilər, sonra isə onluqlar toplanır.

Addım 1. Təklilər toplanır.

Onluqlar	Təklilər
	
	

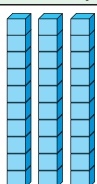
34

20

4 təklik + 0 təklik = 4 təklik

Onl.	Təkl.
3	4
+	2 0
	4

Addım 2. Onluqlar toplanır.

Onluqlar	Təklilər
	

54

Onl.	Təkl.
3	4
+	2 0
5	4

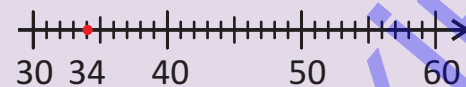
3 onluq + 2 onluq = 5 onluq

$$34 + 20 = 54$$

Fikirləş!

İrəli saymaqla $34 + 20$ cəmini necə
tapmaq olar? Ədəd oxunda göstərin.

2. Cəmi tapın.

$$\begin{array}{r} 26 \\ + 30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 60 \\ + 21 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 47 \\ + 40 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ + 52 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 88 \\ + 10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 54 \\ + 20 \\ \hline \end{array}$$

3. Ədəd oxunda irəli saymaqla cəmi tapın.

$$20 + 20$$

$$30 + 10$$

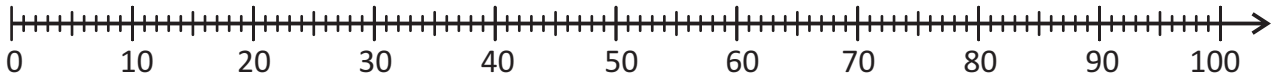
$$25 + 20$$

$$44 + 10$$

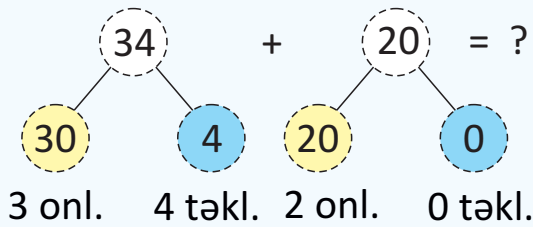
$$57 + 30$$

$$36 + 40$$

$$23 + 50$$

- Toplananları onluq və təklidlərə ayıraraq ədəd üçlüyündə təsvir etməklə cəmi tapmaq olar.

Təklidlər toplanır: $4 + 0 = 4$
 Onluqlar toplanır: $30 + 20 = 50$
 Cəm tapılır: $50 + 4 = 54$

$$34 + 20 = 54$$

Bu üsuldan istifadə etməklə cəmi şifahi tapmaq olar.

4. Toplananları onluq və təklidlərə ayırmaqla cəmi tapın. Bir neçə misalı şifahi həll edin.

$$39 + 40$$

$$23 + 50$$

$$67 + 30$$

$$82 + 10$$

$$48 + 20$$

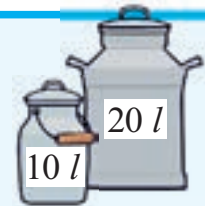
$$56 + 30$$

$$40 + 18$$

$$50 + 26$$

Məsələ həlli

5. Bidonun birində 20 l, o birində isə 10 l süd var. İki bidonda cəmi neçə litr süd var?

6. Səbinə 26 nömrəli evdə yaşayır. Anargilin evi Səbinəgildən sonra 10-cudur. Anar hansı nömrəli evdə yaşayır? Misal yazmaqla həll edin.

7. 2“A” sinfində 30, 2“B” sinfində isə 29 şagird oxuyur. İki sinifdə cəmi neçə şagird oxuyur?

5 İkirəqəmli ədədlərin toplanması

Araşdırma-müzakirə

Səbinə

Anar

- Hər uşağın nə qədər pulu var?
- Uşaqların birlikdə nə qədər pulu olduğunu necə tapmaq olar?

Açar sözlər

- onluqların cəmi
- təklirlərin cəmi

Öyrənmə

Təklirləri sıfırdan fərqli olan ikirəqəmli ədədləri toplamaq üçün ümumi qaydadan istifadə olunur: əvvəl təklirlər, sonra isə onluqlar toplanır. Məsələn, $45 + 23 = ?$

Addım 1. Təklirlər toplanır.

Onluqlar	Təklirlər
45	
23	

$$\begin{array}{r} \text{Onl.} \quad \text{Təkl.} \\ 4 \quad 5 \\ + 2 \quad 3 \\ \hline \quad 8 \end{array}$$

Addım 2. Onluqlar toplanır.

Onluqlar	Təklirlər
68	

$$\begin{array}{r} \text{Onl.} \quad \text{Təkl.} \\ 4 \quad 5 \\ + 2 \quad 3 \\ \hline 6 \quad 8 \end{array}$$

5 təklir + 3 təklir = 8 təklir 4 onluq + 2 onluq = 6 onluq

$$45 + 23 = 68$$

Bələdçi

Təsvirlərə uyğun misal yazın və həll edin.

• NÜMUNƏ •

Onluqlar	Təklirlər

$$\begin{array}{r} 3 \quad 3 \\ + 2 \quad 4 \\ \hline 5 \quad 7 \end{array}$$

a)

Onluqlar	Təklirlər

b)

Onluqlar	Təklirlər

Müstəqil iş

1. Cəmi tapın.

$$\begin{array}{r} 2 \quad 8 \\ + 4 \quad 1 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \quad 5 \\ + 2 \quad 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \quad 3 \\ + 1 \quad 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \quad 6 \\ + 6 \quad 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 \quad 4 \\ + 2 \quad 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \quad 2 \\ + 4 \quad 5 \\ \hline \end{array}$$

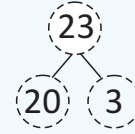

- İrəli saymaqla $45 + 23$ cəmini belə tapmaq olar:

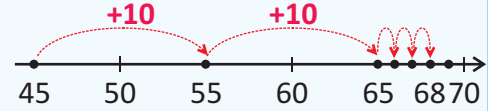
Addım 1. Birinci toplanandan başlamaqla ikinci toplanandakı onluqların sayı qədər on-on irəli sayılır: 45, 55, 65. $\Rightarrow 45 + 20 = 65$

Addım 2. İkinci toplanandakı təklidlərin sayı qədər irəli sayılır: 65, 66, 67, 68. $\Rightarrow 65 + 3 = 68$

$$45 + 23 = 68$$

43	44	45	46	47	48	49	50
53	54	55	56	57	58	59	60
63	64	65	66	67	68	69	70

2. İrəli saymaqla cəmi tapın.

$22 + 13$

$41 + 14$

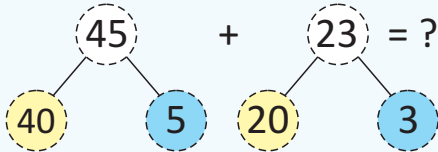
$23 + 32$

$54 + 12$

$34 + 15$

$36 + 22$

- İkirəqəmli ədədləri onluq və təklidlərə ayırmaqla cəmi belə tapmaq olar:

4 onl. 5 təkl. 2 onl. 3 təkl.

Təklidlər toplanır: $5 + 3 = 8$
Onluqlar toplanır: $40 + 20 = 60$
Cəm tapılır: $60 + 8 = 68$

$$45 + 23 = 68$$

Bu üsuldən istifadə etməklə cəmi şifahi tapmaq olar.

3. Toplananları onluq və təklidlərə ayırmaqla cəmi tapın.

$51 + 47$

$26 + 53$

$61 + 38$

$64 + 14$

$22 + 46$

$43 + 41$

$65 + 23$

$35 + 53$

4. Cəmi şifahi tapın. Bir neçə cavabın doğruluğunu alt-alta toplamaqla yoxlayın.

$45 + 22$

$13 + 23$

$64 + 34$

$36 + 52$

$77 + 21$

$25 + 63$

$52 + 22$

$44 + 44$

Məsələ həlli

5. Aynur uzunluğu 25 sm və 14 sm olan iki zolağı uc-uca yapışdırdı. Alınan zolağın uzunluğu neçə santimetr oldu?

6. Satıcı bir gündə 21 kq armud, bundan 11 kq çox alma satdı.

- Satıcı neçə kiloqram alma satdı?
- Satıcı cəmi neçə kiloqram alma və armud satdı?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Cəmi tapın.

$$\begin{array}{r} 23 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 66 \\ + 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ + 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 42 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 12 \\ + 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 51 \\ + 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 60 \\ + 20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 36 \\ + 50 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ + 27 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 59 \\ + 20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 68 \\ + 30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 81 \\ + 10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 13 \\ + 25 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 43 \\ + 34 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 64 \\ + 14 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 44 \\ + 55 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 27 \\ + 22 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 72 \\ + 15 \\ \hline \end{array}$$

2. Ədəd oxunda irəli saymaqla cəmi tapın.

$34 + 5$

$90 + 7$

$50 + 30$

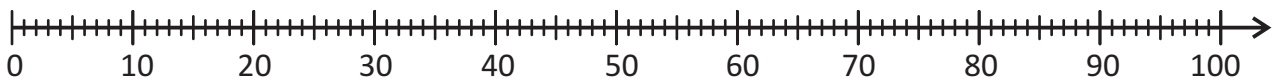
$20 + 60$

$30 + 43$

$63 + 30$

$35 + 22$

$41 + 46$

3. Toplananları onluq və təklidlərə ayırmaqla cəmi tapın. Bir neçə misalı şifahi həll edin.

$46 + 13$

$25 + 40$

$87 + 10$

$74 + 20$

$62 + 26$

$40 + 50$

$80 + 4$

$63 + 33$

$75 + 11$

$44 + 55$

$93 + 4$

$65 + 23$

$86 + 2$

$20 + 70$

$43 + 16$

$22 + 35$

4. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

Toplanan	23	17	92	20	58	71	26	5	33
Toplanan	13	10	5	60	21	4	51	82	46
Cəm									

5. Uyğun misalları yazın.

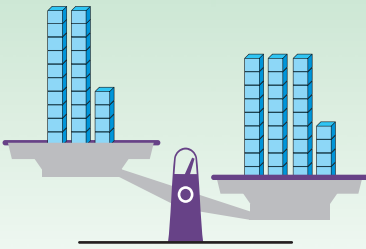
a) Toplananlardan biri otuz, digəri isə səkkizdir. Cəmi tapın.

b) İyirmi beş və qırx iki ədədlərinin cəmini tapın.

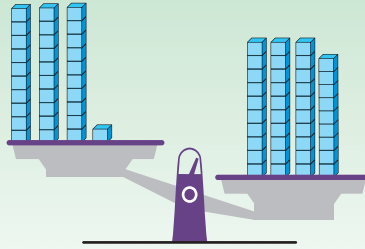
c) Altmış və iyirmi üç ədədlərinin cəmini tapın.

d) Yetmiş ədədindən on vahid böyük ədədi tapın.

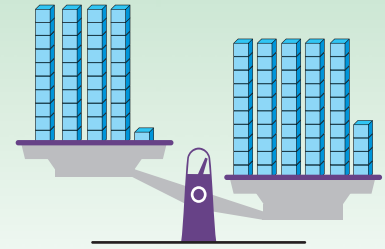
6. Tərəzinin gözlərini bərabərləşdirmək üçün sol gözə neçə kub əlavə etmək lazımdır? Boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

$$24 + \square = 34$$

$$31 + \square = 39$$

$$41 + \square = 54$$

7. Hesablayın və müqayisə edin.

$$51 + 23 * 60$$

$$12 + 30 * 20 + 22$$

$$17 + 61 * 43 + 25$$

$$75 + 23 * 66 + 33$$

8. Uşaqlar bayramda sinif otağına 30 qırmızı, 24 sarı bayraq asdılar. Onlar sinif otağına cəmi neçə bayraq asdılar?

9. Qələm qabındakı karandaşların sayı masanın üstündə olan karandaşlardan 21 dənə çoxdur. Qələm qabında neçə karandaş var?

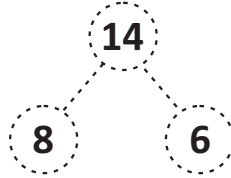
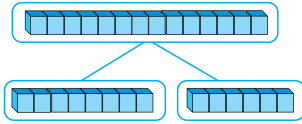

10. Pencəyin qiyməti 43 manatdır. Bu, paltonun qiymətindən 25 manat azdır. Palto neçəyədir?

YADA SALIN

- Ədəd üçlüyü

$$14 - 8 = 6$$

$$6 + 8 = 14$$

$$14 - 6 = 8$$

$$8 + 6 = 14$$

- Toplama əməlinin nəticəsini çıxma, çıxma əməlinin nəticəsini isə toplama ilə yoxlamaq olar. Məsələn,

$$14 + 5 = 19 \Rightarrow 19 - 5 = 14$$

$$17 - 4 = 13 \Rightarrow 13 + 4 = 17$$

- Alt-alta çıxma

Onl.	Təkl.	
1	7	→ Azalan
-	5	→ Çıxılan
1	2	→ Fərq

- 10 vahid azaltma

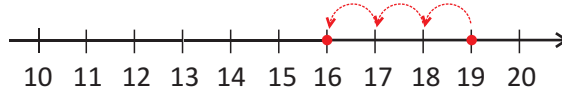
$$13 - 10 = 3 + 10 - 10 = 3$$

- 10-a qədər azaltmaqla çıxma

$$13 - 5 = 13 - 3 - 2 = 8$$

- Geri saymaqla çıxma: $19 - 3$

19-dan 3 vahid geri saydıqda 16 alınır: 18, 17, 16 $\Rightarrow 19 - 3 = 16$

TƏKRAR ÜÇÜN TAPŞIRIQLAR

1. Fərqi tapın.

$$17 - 7$$

$$18 - 4$$

$$13 - 5$$

$$17 - 0$$

$$12 - 9$$

$$17$$

$$18$$

$$15$$

$$19 - 10$$

$$15 - 3$$

$$14 - 14$$

$$16 - 8$$

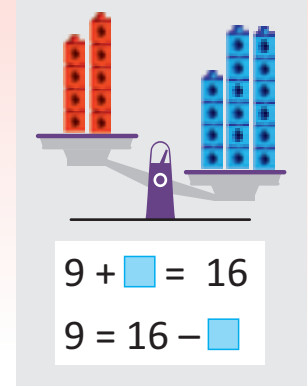
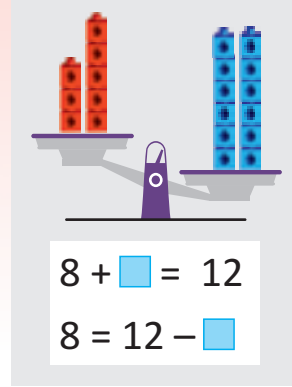
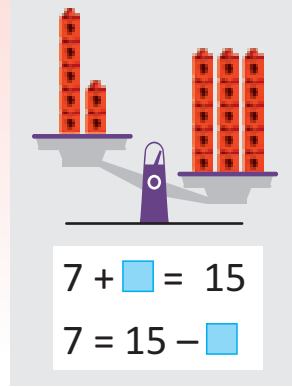
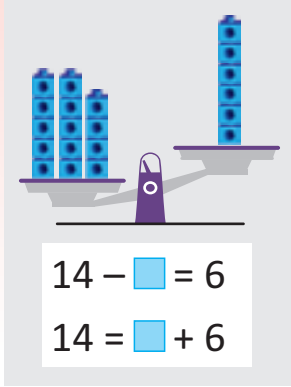
$$19 - 7$$

$$17$$

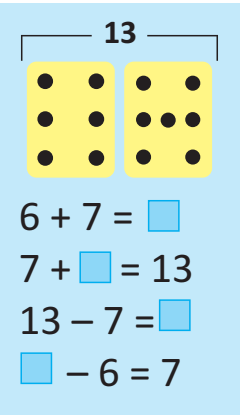
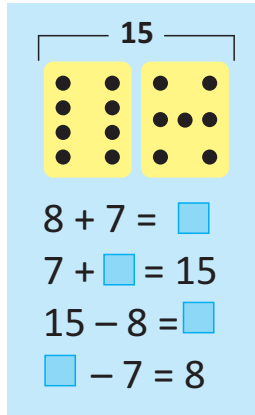
$$18$$

$$15$$

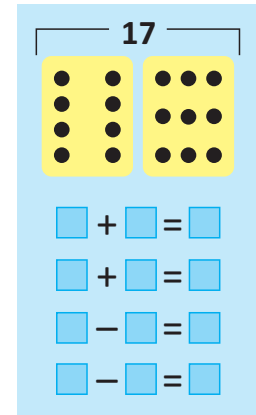
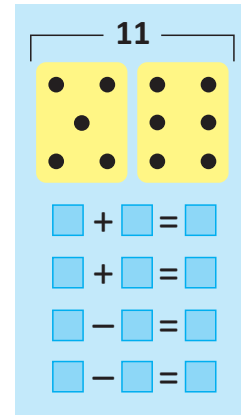
2. Tərəzinin gözlərini bərabərləşdirmək üçün neçə kub götürmək və ya əlavə etmək lazımdır? Boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

3. Boş xanalara uyğun olan ədədləri müəyyənəldirin.

4. Toplama və çıxmanın əlaqəsinə aid misallar yazın.

5. Məchulu tapın.

$14 - \square = 9$	$16 - \square = 8$	$13 - \square = 9$	$17 - \square = 17$	$15 - \square = 7$	$11 - \square = 8$
$12 - \square = 5$	$18 - \square = 2$	$15 - \square = 10$	$\square - 5 = 12$	$\square - 7 = 5$	$\square - 4 = 11$

6. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

Toplanan	17		6	9	19
Toplanan	3	6		7	
Cəm		16	18		20

Azalan	15	16		13	
Çıxılan	5		4		7
Fərq		9	16	5	12

7. Samir boşqabdakı qutablardan 3 dənəsini yedikdən sonra 8-i qaldı. Boşqabda neçə qutab var idi?

6 İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin fərqi

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- alt-alta çıxma
- onluqların fərqi
- təklirlərin fərqi
- geri sayma

Masanın üzərində 24 muncuq var idi. Aynur muncuqlardan boyunbağı düzəltdikdən sonra 3 muncuq artıq qaldı.

- Aynur boyunbağını neçə muncuqdan düzəltdi?

Öyrənmə

İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin fərfini tapmaq üçün əvvəlcə təklirdən təklir, sonra isə onluqdan onluq çıxılır. Məsələn, $36 - 4 = ?$

Addım 1. Təklirdən təklir çıxılır.

Onluqlar	Təklirlər

$$\begin{array}{r} \text{Onl.} \quad \text{Təkl.} \\ 3 \quad 6 \\ - \quad 4 \\ \hline 2 \end{array}$$

6 təklir – 4 təklir = 2 təklir

Addım 2. Onluqdan onluq çıxılır.

Onluqlar	Təklirlər

$$\begin{array}{r} \text{Onl.} \quad \text{Təkl.} \\ 3 \quad 6 \\ - \quad 4 \\ \hline 3 \quad 2 \end{array}$$

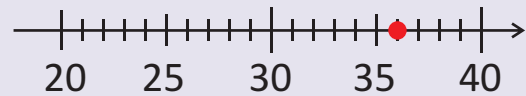
3 onluq – 0 onluq = 3 onluq

$$36 - 4 = 32$$

Fikirləş!

Geri saymaqla $36 - 4$ fərfini necə tapmaq olar? Ədəd oxunda göstərin.

Bələdçi

Təsvirlərə uyğun misallar yazın və həll edin.

• NÜMUNƏ •

Onluqlar	Təklirlər	
		$\begin{array}{r} 2 \quad 5 \\ - \quad 3 \\ \hline 2 \quad 2 \end{array}$

a)

Onluqlar	Təklirlər

b)

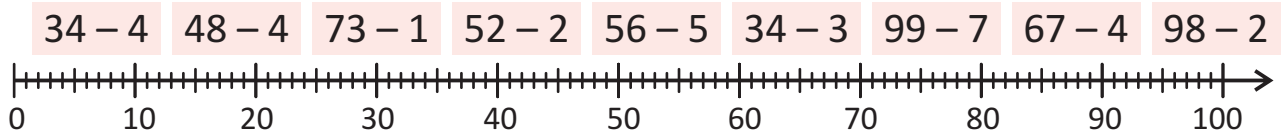
Onluqlar	Təklirlər

Müstəqil iş

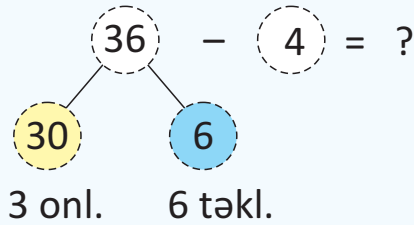
1. Fərqi tapın.

Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 35 \\ - 1 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 36 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 64 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 89 \\ - 7 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 43 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 68 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$
Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 97 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 29 \\ - 9 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 57 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 76 \\ - 2 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 28 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$	Onl. Təkl. $\begin{array}{r} 39 \\ - 6 \\ \hline \end{array}$

2. Ədəd oxundan istifadə etməklə fərqi tapın.

- İkirəqəmli ədədi onluq və təklidlərə ayıraraq ədəd üçlüyündə təsvir etməklə də fərqi tapmaq olar. Bu zaman təklidlər və onluqlar ayrı-ayrı çıxılır, sonra isə cavablar toplanır.

Təklidlər çıxılır: $6 - 4 = 2$
 Onluqlar çıxılır: $30 - 0 = 30$
 Cavablar toplanır: $30 + 2 = 32$

$$36 - 4 = 32$$

Bu üsuldən istifadə etməklə fərqi şifahi tapmaq olar.

3. Azalanı onluq və təklidlərə ayırmaqla fərqi tapın.

29 - 3 57 - 6 95 - 4 82 - 2 66 - 3 46 - 4 59 - 7 61 - 1 38 - 5

4. Fərqi şifahi tapın. Bir neçə cavabın doğruluğunu alt-alta çıxmaqla yoxlayın.

25 - 3 37 - 5 69 - 8 45 - 1 58 - 7 99 - 9 75 - 3 87 - 4 48 - 5

Məsələ həlli

5. Lalənin 45 qəpiyi var. O, qardaşına 5 qəpik versə, neçə qəpik pulu qalar?

6. Samirin 27 oyuncaq maşını var. Bunlardan 6-sı göy, qalanları isə qırmızı rəngdədir. Samirin neçə qırmızı maşını var?

7 Onluqların çıxılması

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- onluqların fərqi
- geri sayma

Anası Anarın ad gününə hər birində 10 şokolad olan 3 qutu aldı. Ad gününə gələn 20 uşağın hərəsi bir şokolad yedi.

- Neçə şokolad artıq qaldı? Bunu necə tapmaq olar?

Öyrənmə

Təklidləri sıfır olan ikirəqəmli ədədlərin fərqi **onluqların fərqi**ə bərabərdir. Məsələn, $30 - 20 = ?$

Addım 1. Təklidən təklid çıxılır.

Onluqlar	Təklidlər

Onl.	Təkl.
3	0
- 2	0
	0

0 təklid – 0 təklid = 0 təklid

Addım 2. Onluqdan onluq çıxılır.

Onluqlar	Təklidlər

Onl.	Təkl.
3	0
- 2	0
1	0

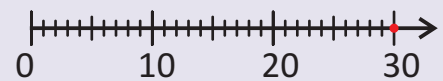
3 onluq – 2 onluq = 1 onluq

$$30 - 20 = 10$$

Fikirləş!

Geri saymaqla $30 - 20$ fərqi necə tapmaq olar? Ədəd oxunda göstərin.

Bələdçi

Təsvirlərə uyğun misallar yazın və həll edin.

• NÜMUNƏ •

Onluqlar	Təklidlər

5	0
- 2	0
3	0

a)

Onluqlar	Təklidlər

b)

Onluqlar	Təklidlər

Müstəqil iş

1. Fərqi tapın.

$$\begin{array}{r} 20 \\ -10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 60 \\ -30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 80 \\ -50 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 90 \\ -20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 50 \\ -40 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 70 \\ -20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 90 \\ -70 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 50 \\ -50 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 80 \\ -30 \\ \hline \end{array}$$

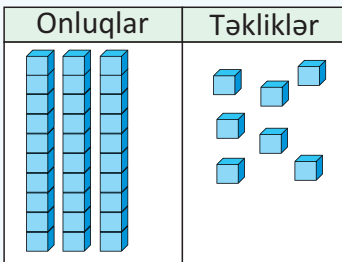
$$\begin{array}{r} 90 \\ -60 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 70 \\ -30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ -30 \\ \hline \end{array}$$

- Bəzən yalnız çıxılarda təklidlərin sayı sıfıra bərabər olur. Məsələn, $37 - 20 = ?$ Bu halda da fərqi tapmaq üçün:

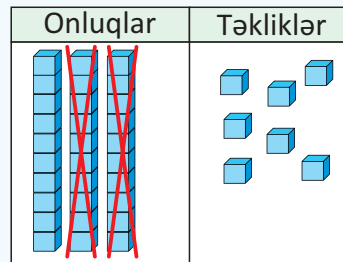
Addım 1. Təklidən təklid çıxılır.

$$\begin{array}{r} \text{Onl.} \quad \text{Təkl.} \\ 3 \quad 7 \\ -2 \quad 0 \\ \hline \quad \quad 7 \end{array}$$

7 təklid – 0 təklid = 7 təklid

Addım 2. Onluqdan onluq çıxılır.

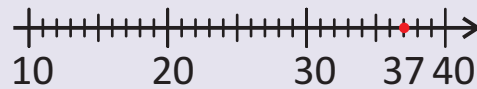
$$\begin{array}{r} \text{Onl.} \quad \text{Təkl.} \\ 3 \quad 7 \\ -2 \quad 0 \\ \hline 1 \quad 7 \end{array}$$

3 onluq – 2 onluq = 1 onluq

$$37 - 20 = 17$$

Geri saymaqla $37 - 20$ fərfini necə tapmaq olar? Ədəd oxunda göstərin.

Fikirləş!

2. Hesablayın.

$$\begin{array}{r} 45 \\ -20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 78 \\ -40 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 99 \\ -10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 71 \\ -70 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 56 \\ -30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 82 \\ -50 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 27 \\ -10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 93 \\ -60 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38 \\ -30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 81 \\ -70 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 46 \\ -40 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 77 \\ -60 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 39 \\ -20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 62 \\ -40 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 59 \\ -20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 95 \\ -60 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 29 \\ -10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 82 \\ -20 \\ \hline \end{array}$$

3. Ədəd oxundan istifadə etməklə fərqi tapın.

$$54 - 10 \quad 45 - 20 \quad 63 - 30 \quad 51 - 20 \quad 54 - 40 \quad 39 - 30 \quad 93 - 40$$

4. Fərqi tapın.

$$67 - 10 \quad 95 - 50 \quad 83 - 70 \quad 82 - 30 \quad 87 - 40 \quad 92 - 20 \quad 56 - 30$$

$$56 - 40 \quad 72 - 40 \quad 91 - 50 \quad 98 - 50 \quad 52 - 40 \quad 74 - 50 \quad 44 - 10$$

• Ədədləri onluq və təklidlərə ayırmaqla da fərqi tapmaq olar.

$$\begin{array}{r} 65 \\ 60 \quad 5 \\ 6 \text{ onl.} \quad 5 \text{ təkl.} \end{array} - \begin{array}{r} 40 \\ 40 \quad 0 \\ 4 \text{ onl.} \quad 0 \text{ təkl.} \end{array} = ?$$

Təklidlər çıxılır: $5 - 0 = 5$
Onluqlar çıxılır: $60 - 40 = 20$
Cavablar toplanır: $20 + 5 = 25$

$$65 - 40 = 25$$

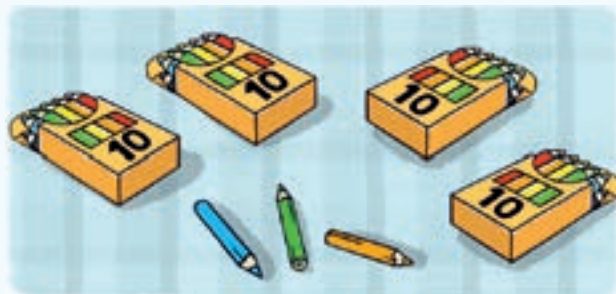
Bu üsuldən istifadə etməklə fərqi şifahi tapmaq olar.

5. Ədədləri onluq və təklidlərə ayırmaqla fərqi tapın. Bir neçə misalı şifahi həll edin.

$$58 - 30 \quad 46 - 20 \quad 82 - 70 \quad 69 - 10 \quad 29 - 20 \quad 52 - 40 \quad 77 - 50 \quad 99 - 30$$

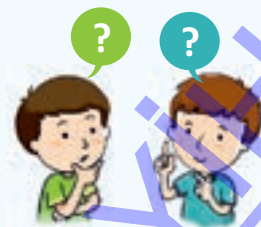
Məsələ həlli

6. Masadan neçə karandaş götürülsə, 23 karandaş qalar?

7. Samir və Anar hərəsi fikrində bir ədəd tutdu.

- Samirin fikrində tutduğu ədəd 48-dən 20 vahid kiçikdir. Samir fikrində hansı ədədi tutdu?
- Bu ədəd Anarın fikrində tutduğu ədəddən 10 vahid çoxdur. Anar fikrində hansı ədədi tutdu?

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

VADDA SAXLA

- ▶ MƏSƏLƏNİ ANLA
- ▶ PLAN QUR
- ▶ HƏLL ET
- ▶ YOXLA

1. Məktəbin həyətinə əkmək üçün 39 ağac gətirdilər. Ağaclar əkildikdən sonra 8 ağac artıq qaldı. Məktəbin həyətinə neçə ağac əkildi?

2. Şalvar 35 manatadır. Köynək bundan 3 manat ucuzdur.
- Köynək neçəyədir?
 - Bir şalvar və bir köynək almaq üçün neçə manat pul ödəmək lazımdır?

3. Səbinə kitabxanadan 80 səhifəsi olan hekayə kitabı götürdü. O, bir neçə günə kitabın 40 səhifəsini oxudu. Səbinə kitabı oxuyub bitirmək üçün daha neçə səhifə oxumalıdır?

4. Bakıya gəzməyə gələn məktəbliləri Atəşgah və İçərişəhərə ekskursiyaya apardılar. Ekskursiyada cəmi 74 şagird iştirak etdi. İlk gün onlardan 30-u Atəşgahı, qalanları isə İçərişəhəri gəzdilər. Şagirdlərin neçəsi İçərişəhərə getdi?

5. Anar kibrit çöplərini bir-birinə yapışdırıb ev düzəltdi. Bunun üçün o, 34 yaşıl və bundan 2 dənə az qəhvəyi çöpdən istifadə etdi. Anar cəmi neçə kibrit çöpündən istifadə etdi?

8 İkirəqəmli ədədlərin fərqi

Araşdırma-müzakirə

Lalənin hərəsində 10 vərəq olan 3 bağlama rəngli kağızı və 8 ədəd ağ kağızı var idi. O, aplikasiya düzəltmək üçün 2 bağlama rəngli və 4 ədəd ağ kağız işlətdi.

Açar sözlər

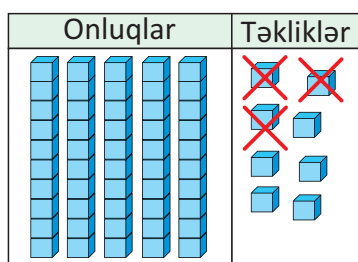
- onluqların fərqi
- təklirlərin fərqi

- Lalənin neçə bağlama rəngli kağızı qaldı?
- Onun neçə ədəd ağ kağızı qaldı?
- Lalənin cəmi neçə ədəd rəngli və ağ kağızı qaldı?

Öyrənmə

İkirəqəmli ədədlərin fərqi tapmaq üçün əvvəlcə təklirdən təklir, sonra isə onluqdan onluq çıxılır. Məsələn, $58 - 23 = ?$

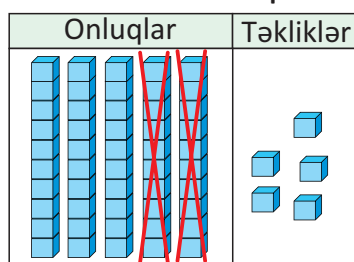
Addım 1. Təklirdən təklir çıxılır.

$$\begin{array}{r} \text{Onl.} \quad \text{Təkl.} \\ 5 \quad 8 \\ - 2 \quad 3 \\ \hline \quad \quad 5 \end{array}$$

8 təklir - 3 təklir = 5 təklir

Addım 2. Onluqdan onluq çıxılır.

$$\begin{array}{r} \text{Onl.} \quad \text{Təkl.} \\ 5 \quad 8 \\ - 2 \quad 3 \\ \hline 3 \quad 5 \end{array}$$

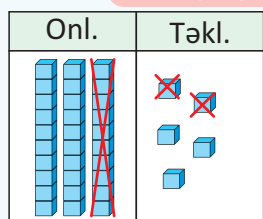
5 onluq - 2 onluq = 3 onluq

$$58 - 23 = 35$$

Bələdçi

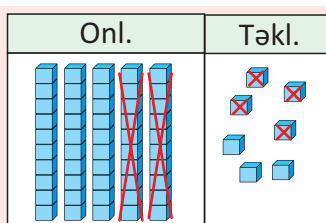
Təsvirlərə uyğun misallar yazın və həll edin.

• NÜMUNƏ •

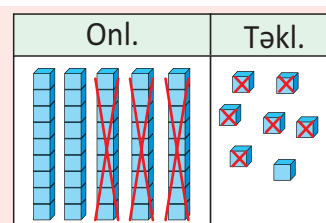

$$\begin{array}{r} 3 \quad 5 \\ - 1 \quad 2 \\ \hline 2 \quad 3 \end{array}$$

a)

b)

Müstəqil iş

1. Fərqi tapın.

$$\begin{array}{r} 5 \quad 4 \\ - 4 \quad 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 \quad 9 \\ - 2 \quad 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \quad 9 \\ - 4 \quad 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \quad 5 \\ - 5 \quad 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \quad 2 \\ - 1 \quad 1 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \quad 5 \\ - 6 \quad 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \quad 2 \\ - 2 \quad 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \quad 9 \\ - 6 \quad 1 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 \quad 8 \\ - 4 \quad 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 \quad 6 \\ - 6 \quad 1 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \quad 3 \\ - 1 \quad 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \quad 9 \\ - 2 \quad 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \quad 7 \\ - 8 \quad 2 \\ \hline \end{array}$$

- Geri saymaqla $58 - 23$ fərqi belə tapmaq olar:

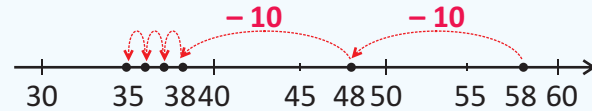
Addım 1. Azalandan başlamaqla çıxılndakı onluqların sayı qədər on-on geri sayılır:

$$58, \underline{48}, \underline{38} \Rightarrow 58 - 20 = 38$$

Addım 2. Cavabdan çıxılndakı təklirlərin sayı qədər geri sayılır:

$$38, \underline{37}, \underline{36}, \underline{35} \Rightarrow 38 - 3 = 35$$

20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60

$$58 - 23 = 35$$

2. Geri saymaqla fərqi tapın.

$48 - 14$

$59 - 21$

$75 - 12$

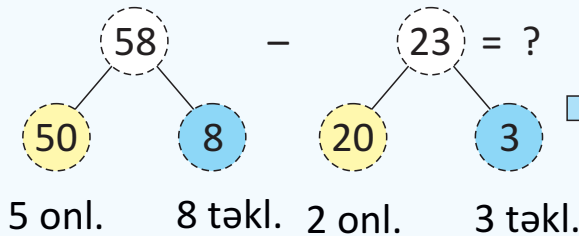
$55 - 34$

$59 - 11$

$37 - 13$

$98 - 18$

- Azalan və çıxılanı onluq və təklirlərə ayırıp ədəd üçlüyündə təsvir etməklə fərqi belə tapmaq olar:

Təklirlər çıxılır:

$$8 - 3 = 5$$

Onluqlar çıxılır:

$$50 - 20 = 30$$

Cavablar toplanır:

$$30 + 5 = 35$$

$$58 - 23 = 35$$

Bu üsuldən istifadə etməklə fərqi şifahi tapmaq olar.

3. Ədədləri onluq və təklirlərə ayırmaqla fərqi tapın. Bir neçə misalı şifahi həll edin.

$38 - 23$

$74 - 12$

$59 - 54$

$94 - 13$

$66 - 24$

$48 - 34$

$59 - 39$

$67 - 25$

4. Alt-alta yazmaqla fərqi tapın.

$46 \text{ və } 12$

$68 \text{ və } 44$

$95 \text{ və } 72$

$76 \text{ və } 55$

$87 \text{ və } 34$

5. Hesablayın və müqayisə edin.

$45 - 11 * 33$

$68 - 46 * 24$

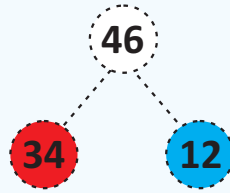
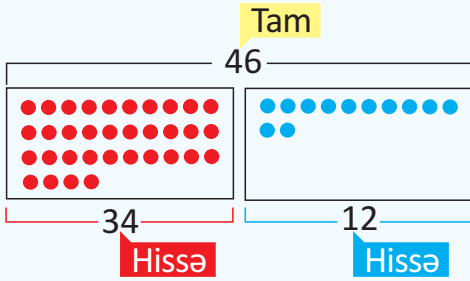
$89 - 26 * 32$

$46 - 14 * 33$

Tam və onun hissələri toplama və çıxma əməlləri ilə bağlıdır.

$$34 + 12 = 46$$

$$12 + 34 = 46$$

$$46 - 34 = 12$$

$$46 - 12 = 34$$

6. Toplama və çıxmanın əlaqəsinə aid misallar yazın.

39	58	46	85
28	11	24	34
26	20	81	4

7. Boş xanalardakı ədədləri tapın.

$$53 + 41 = \square$$

$$41 + \square = 94$$

$$\square - 41 = 53$$

$$94 - \square = 41$$

$$40 + \square = 85$$

$$45 + 40 = \square$$

$$\square - 40 = 45$$

$$85 - \square = 40$$

$$75 + 4 = \square$$

$$4 + \square = 79$$

$$\square - 4 = 75$$

$$79 - \square = 4$$

8. Verilmiş ədədlər arasında tam və onun hissələrini əmələ gətirən ədəd üçlüyünü müəyyən edin. Bu ədəd üçlüyündən istifadə edərək toplama və çıxma əməlləri ilə uyğun misallar yazın.

a) 14, 25, 30, 39

b) 5, 42, 47, 48

c) 25, 32, 44, 69

Məsələ həlli

9. Samir pul qabındakı pulun 25 qəpiyinə karandaş aldı. O, 35 qəpik pulu qaldığını düşündü. Samir düzmü düşünür? Bunu necə yoxlamaq olar?

10. Məktəb avtobusunda gəzintiyə gedən 35 sərnişindən 12-si valideyn, qalanı şagird idi.

- Avtobusda neçə şagird vardı?
- Şagirdlərin 10-u qız, qalanı oğlandır. Şagirdlərdən neçəsi oğlandır?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Fərqi tapın.

$\begin{array}{r} 39 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 83 \\ - 2 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 47 \\ - 6 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 99 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 66 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 78 \\ - 2 \\ \hline \end{array}$
$\begin{array}{r} 60 \\ - 40 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 38 \\ - 30 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 50 \\ - 40 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 65 \\ - 10 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 75 \\ - 20 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 87 \\ - 50 \\ \hline \end{array}$
$\begin{array}{r} 48 \\ - 15 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 76 \\ - 73 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 98 \\ - 26 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 85 \\ - 53 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 58 \\ - 12 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 76 \\ - 34 \\ \hline \end{array}$

2. Geri saymaqla fərqi tapın.

80 – 40 77 – 5 61 – 30 76 – 20 39 – 8 93 – 40 35 – 30

3. Ədədləri onluq və təklidlərə ayırmaqla fərqi tapın. Bir neçə misalı şifahi həll edin.

47 – 5 50 – 20 79 – 26 84 – 34 87 – 35 96 – 24

77 – 4 96 – 20 65 – 60 94 – 61 58 – 34 85 – 25

4. Uyğun misalları yazın və həll edin.

- Yetmiş üç və qırx iki ədədlərinin fərqi tapın.
- Azalan otuz səkkiz, çıxılan on səkkiz olarsa, fərqi tapın.
- Azalan altmış beş, çıxılan əlli üç olarsa, fərqi tapın.
- Doxsan yeddi ədədindən iyirmi altı vahid kiçik ədədi tapın.

5. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

Azalan	55	28		76	45		86
Çıxılan	10		30		3	6	
Fərq		15	40	20		62	26

6. Hesabla və müqayisə et.

$78 - 5 * 75$

$38 - 4 * 31$

$41 + 7 * 24 + 25$

$78 - 38 * 41 + 1$

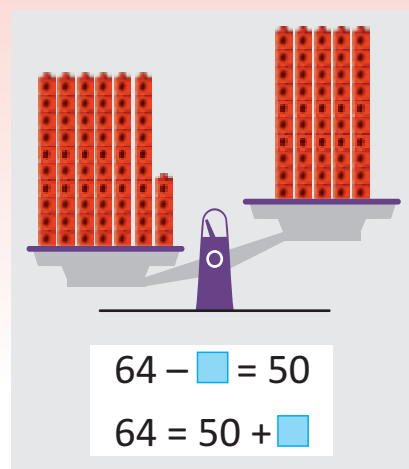
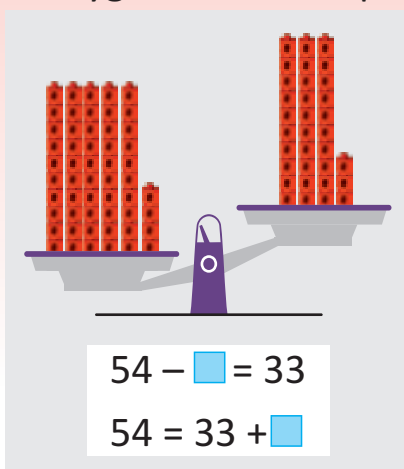
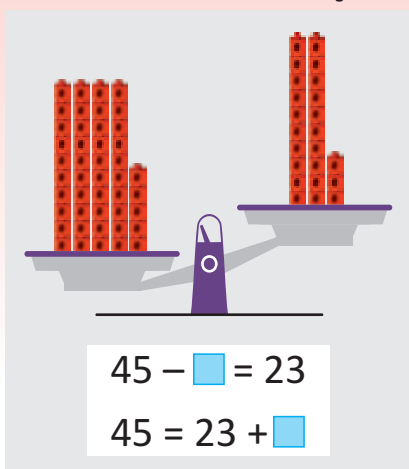
$64 - 4 * 60$

$49 - 17 * 32$

$56 - 24 * 20 + 2$

$64 + 20 * 40 + 45$

7. Tərəzinin gözlərini bərabərləşdirmək üçün neçə kub götürmək və ya əlavə etmək lazımdır? Boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

8. Samirin anası atasından 4 yaş kiçikdir. Onun atasının 38 yaşı varsa, anasının neçə yaşı olar?

9. Kitabxanaya 48 kitab gətirildi. Onlardan 23-ü heyvanlar haqqında, qalanları isə nağil kitabları idi. Kitabxanaya neçə nağil kitabı gətirildi?

10. Anar və Lalə hərəsi fikrində bir ədəd tutdu.

- Lalənin fikrində tutduğu ədəd 78-dən 40 vahid kiçikdir. Lalə fikrində hansı ədədi tutmuşdu?
- Anarın fikrində tutduğu ədəd isə 32-dən 13 vahid böyükdür. O, fikrində hansı ədədi tutmuşdu?
- Kimin fikrində tutduğu ədəd daha böyükdür?

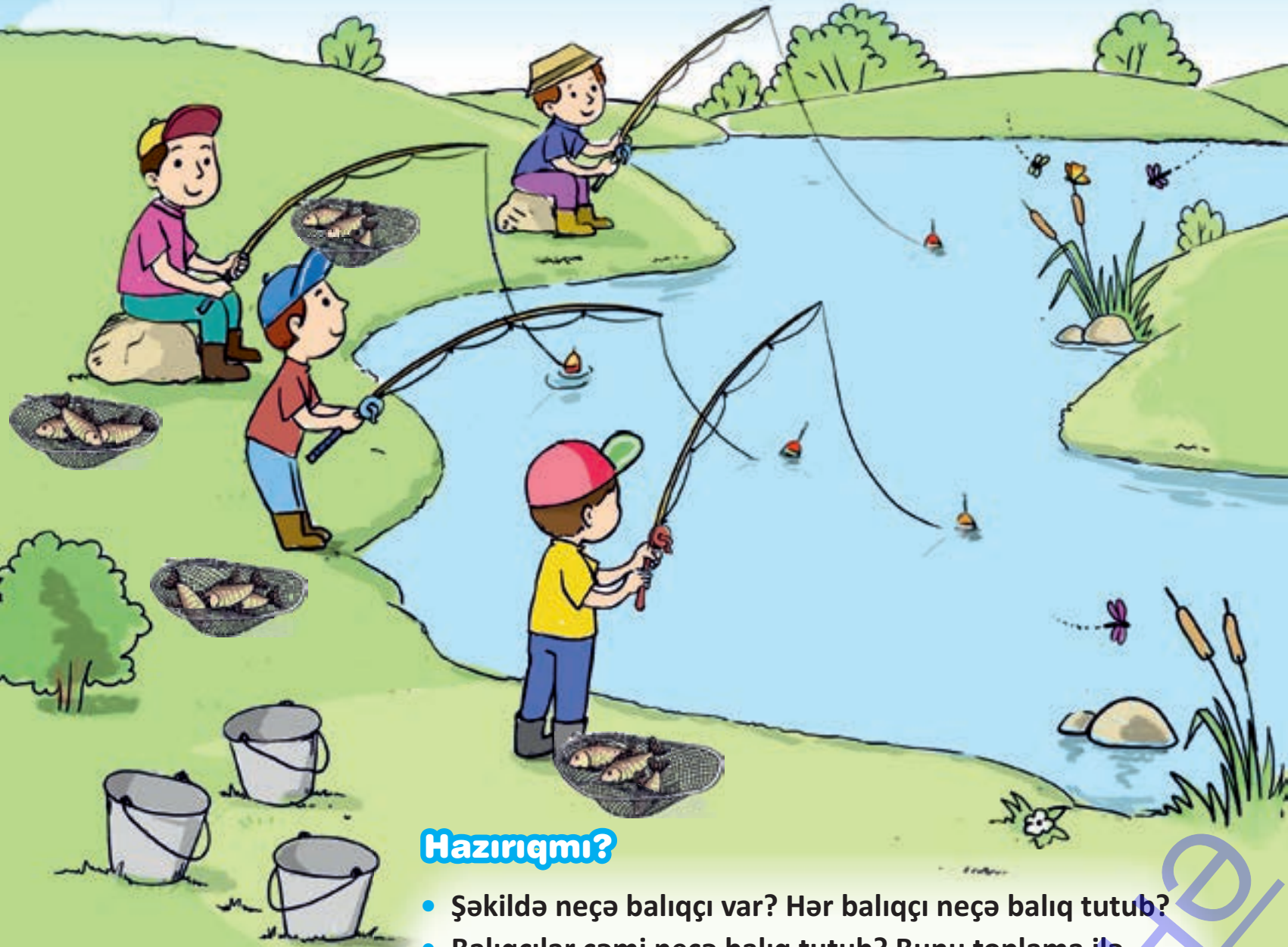

11. Uşaqlar bağdan 38 kq alma dərdilər. Onlar almaları hər biri 10 kq alma tutan 3 səbətə yığıqdan sonra artıq qalanları 4-cü səbətə yığdılar.

- Uşaqlar 4-cü səbətə neçə kiloqram alma yığdılar?
- 4-cü səbəti doldurmaq üçün daha neçə kiloqram alma dərmək lazımdır?

VURMA VƏ BÖLMƏ

Hazırımı?

- Şəkildə neçə balıqçı var? Hər balıqçı neçə balıq tutub?
- Balıqçılar cəmi neçə balıq tutub? Bunu toplama ilə necə tapmaq olar?
- Neçə vedrə var? Balıqlar vedrələrə bərabər paylanarsa, hər vedrədə neçə balıq olar? Bunu necə tapmaq olar?

9 Təkrar toplama

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

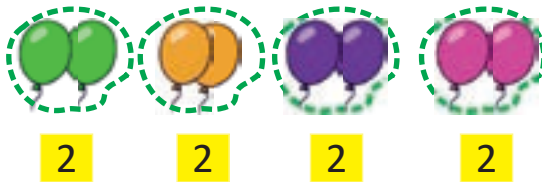
- əşyalar qrupu
- qrupların sayı
- təkrar toplama
- ritmik sayma

Lalə bağdan dərdiyi almaları boşqablara yığdı.

- Boşqablarda cəmi neçə alma var?
- Bunu daha tez necə tapmaq olar?

Öyrənmə

Bir neçə qrupda eyni sayda əşya varsa, onların ümumi sayını ritmik sayma, yaxud **təkrar toplama**qla tapmaq olar.

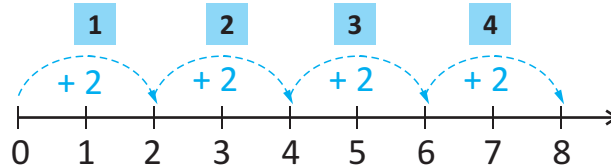
Hər qrupdakı şarların sayı: **2**

Qrupların sayı: **4**

- ritmik saymaqla: 2, 4, 6, 8.

- qrupların sayı qədər təkrar toplamaqla:

$$\underbrace{2 + 2 + 2 + 2}_{4} = 8$$

Hər qrupda 2 şar olmaqla 4 qrupda cəmi 8 şar var.

Bələdçi

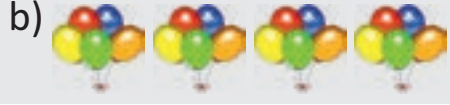
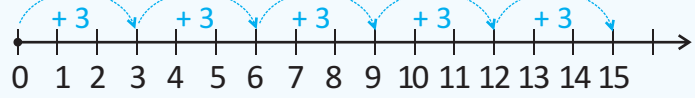
Təkrar toplamaqla ümumi sayı tapın. Cavabı ritmik sayma ilə yoxlayın.

• NÜMUNƏ •

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 15$$

Yoxlama: 3, 6, 9, 12, 15

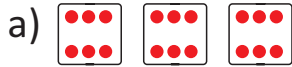

Müstəqil iş

1. Qrupların və hər qrupda olan əşyaların sayını müəyyən edin.
Əşyaların ümumi sayını tapın.

2. Təkrar toplamaya aid misal yazmaqla nöqtələrin sayını hesablayın.

3. Misalları həll edin. Cavabınızı ritmik sayma ilə yoxlayın.

a) $2 + 2$

$$2 + 2 + 2$$

$$2 + 2 + 2 + 2$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2$$

b) $3 + 3$

$$3 + 3 + 3$$

$$3 + 3 + 3 + 3$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3$$

c) $4 + 4$

$$4 + 4 + 4$$

$$4 + 4 + 4 + 4$$

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4$$

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4$$

Məsələ həlli

4. Anar albomun 6 səhifəsinin hər birinə 5 ədəd maşın stikeri yapışdırdı. O, alboma cəmi neçə stiker yapışdırdı?
5. Elxan, Lalə və Səbinənin hərəsinin 7 manat pulu var. Onlar Samirin ad gününə qiyməti 20 manat olan hədiyyə almaq istədilər. Uşaqların pulu bu hədiyyəni almağa çatarmı?

10 Vurma

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

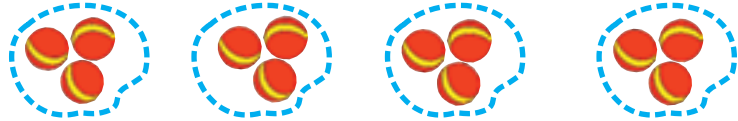
- vurma
- dəfə
- vuruq
- hasil

Məktəbin yeməxanasında 6 masa var. Hər masa arxasında 4 şagird otura bilər.

- Yeməxanada eyni vaxtda cəmi neçə şagird otura bilər?
- Bunu necə tapmaq olar?

Öyrənmə

Təkrar toplamanı **vurma** əməli ilə də təsvir etmək olar.

Məsələn, qrupdakı əşyaların sayını təkrar toplamaqla onların ümumi sayı belə tapılır:

$$\underbrace{3 + 3 + 3 + 3}_{4} = 12$$

Bunu vurma əməli ilə belə yazmaq olar:

Vurma işarəsi

$$\begin{array}{ccc} 4 & \cdot & 3 = 12 \\ \uparrow & & \uparrow \quad \uparrow \\ \text{Vuruq} & & \text{Vuruq} \quad \text{Hasil} \end{array}$$

Sözlə belə deyilir:

- Dörd vur üç bərabərdir on iki.
- Dörd dəfə üç on ikiyə bərabərdir.
- Dörd ilə üçün hasil on ikiyə bərabərdir.
- Dördün üç misli on ikiyə bərabərdir.

Burada: 4 – qrupların, 3 – hər qrupdakı əşyaların, 12 isə əşyaların ümumi sayıdır.

Vurma işarəsi “x” kimi də yazılır:

$$4 \times 3 = 12$$

Fikirləş!

4 • 3 hasilini ritmik saymaqla necə tapmaq olar?

Bələdçi

Təkrar toplama ilə hasili tapın.

• NÜMUNƏ •

$$4 + 4 + 4 = 12$$

$$3 \cdot 4 = 12$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 + 5 = ?$$

$$6 \cdot 5 = ?$$

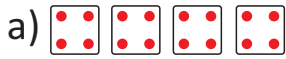

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 = ?$$

$$5 \cdot 3 = ?$$

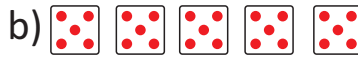
Müstəqil iş

1. Cəmi və hasili tapın.

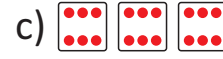
$$4 + 4 + 4 + 4 = ?$$

$$4 \cdot 4 = ?$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5 = ?$$

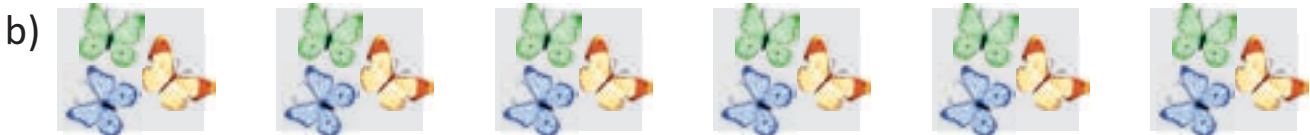
$$5 \cdot 5 = ?$$

$$6 + 6 + 6 = ?$$

$$3 \cdot 6 = ?$$

2. Neçə qrup var? Hər qrupda neçə cücü var? Cücülərin ümumi sayını tapın və uyğun vurma əməlinə dair misal yazın.

Məsələ həlli

3. Elxanın atası bayramda hər birində 5 gül olan 3 buket aldı. Bu buketlərdə cəmi neçə gül var?

4. Masada hər birində 6 peçenye olan 2 qutu var. Qutularda cəmi neçə ədəd peçenye var?

MƏSƏLƏLƏRİ HƏLL EDİN

VADDA SAXLA

- MƏSƏLƏNİ ANLA
- PLAN QUR
- HƏLL ET
- YOXLA

1. Uşaqlar şənlik üçün şarlardan 5 gül düzəltdilər. Hər gül üçün 5 şardan istifadə edildi. Cəmi neçə şardan istifadə edildi?

3. Baba bostanda 4 cərgə kələm əkdı. Hər cərgədə 10 kələm var. Baba cəmi neçə kələm əkdı?

5. Gölün sahilindəki 4 balıqçının hərəsi 3 balıq tutdu. Qayıqdakı balıqçı isə 6 balıq tutdu.

- Sahildəki balıqçılar cəmi neçə balıq tutdular?
- Balıqçılar birlikdə neçə balıq tutdular?

2. Əyləncə mərkəzindəki uşaq qatarının 5 vaqonu var. Hər vaqona 3 uşaq əyləşdi. Qatara neçə uşaq mindi?

4. Müəllim 2 şagirdin hər birinə kağızdan şəkildəki kimi günəş hazırlamağı tapşırđ. Onlar bunun üçün kağızdan üçbucaq və dairə kəsdilər.

- Şagirdlər cəmi neçə üçbucaq kəsdilər?
- Şagirdlər cəmi neçə dairə kəsdilər?
- Onlar cəmi neçə fiqur kəsdilər?

6. Şəklə əsasən təkrar toplamaya aid məsələ qurun və həll edin.

11 Bərabər paylama. Bölmə

Araşdırma-müzakirə

Anar 6 çiçək dərdi. O, çiçəkləri Lalə və Səbinə arasında bərabər payladı.

- Hər qıza neçə çiçək düşdü?
- Bunu necə tapmaq olar?

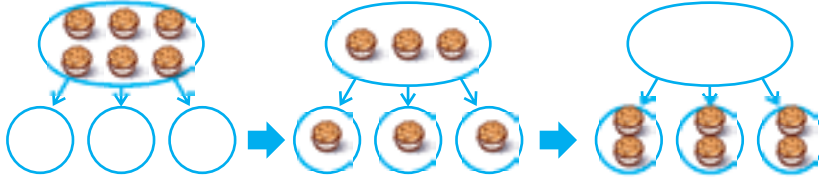
Açar sözlər

- bərabər paylama
- bölmə
- bölünən
- bölən
- qismət

Öyrənmə

Əşyaları verilən sayda qruplara **bərabər** payladıqda hər qrupa neçə əşya düşər?

Verilən 6 keksi 3 boşqaba bərabər sayda paylayaq. Əvvəlcə kekləri hər boşqaba bir keks olmaqla qoyaq. Bunu keklər qurtarana kimi təkrar edək.

6 keksi 3 boşqaba bərabər sayda payladıqda hər boşqaba 2 keks düşər. Bunu **bölmə** əməli ilə belə yazmaq olar:

Bölmə işarəsi

$$6 : 3 = 2$$

Bölünən Bölən Qismət

Sözlə belə deyilir:

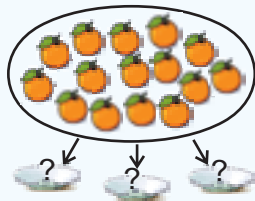
- Altı böl üç bərabərdir iki.
- Altını üçə böləndə iki alınır.

Burada: 6 – əşyaların ümumi sayı, 3 – qrupların sayı, 2 isə hər qrupdakı əşyaların sayıdır.

Bələdçi

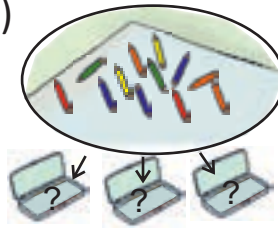
Əşyalar bərabər paylanarsa, hər qrupa neçəsi düşər? Qisməti tapın.

• NÜMUNƏ •

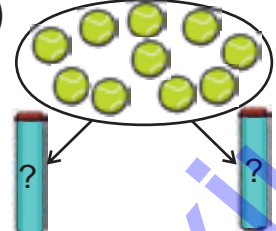
$$15 : 3 = 5$$

a)

$$12 : 3 = ?$$

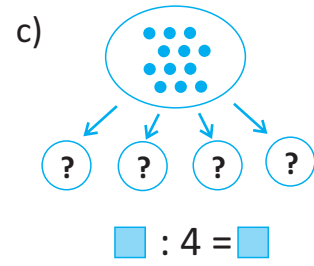
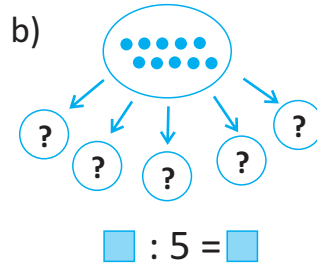
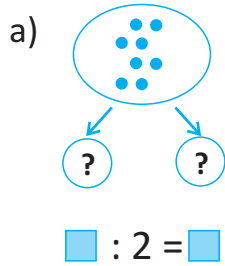
b)

$$10 : 2 = ?$$

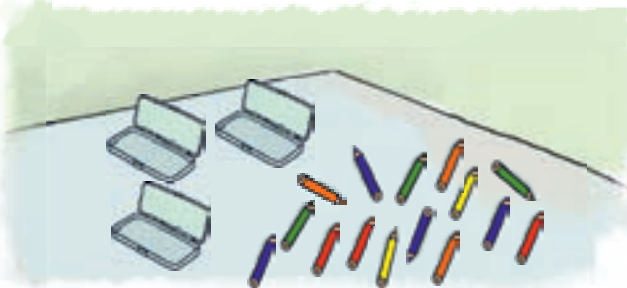
Müstəqil iş

1. Dairəcikləri verilən sayda qruplara bərabər payladıqda hər qrupa neçəsi düşər? Bunu bölmə əməli ilə yazdıqda bölünən və qisməti müəyyən edin.

2. Suallara cavab verin və bölmə əməlinə aid misal yazın.

- 15 karandaş 3 qutuya bərabər paylasaq, hər qutuya neçəsi düşər?

- Kloun 14 şarı 7 uşağa bərabər paylasa, hər uşağa neçəsi düşər?

Məsələ həlli

3. Lalə 18 kitabı 3 rəfə bərabər sayda yığmaq istədi. O hər rəfə neçə kitab qoyacaq?

4. Nənə 12 ərikdən 3 banka kompot hazırladı. O hər bankaya bərabər sayda ərik atdı. Hər bankaya neçə ərik düşdü?

5. Şəklə əsasən bərabər paylamaya aid məsələ qurun və həll edin.

12 Təkrar çıxma

Araşdırma-müzakirə

Lalə bağdan 8 armud dərdi. O bu armudları iki-iki ayırıb qablara qoymaq istədi.

- Laləyə neçə qab lazımdır?
- Bunu necə tapmaq olar?

Açar sözlər

- təkrar çıxma
- geri sayma
- qrupların sayı

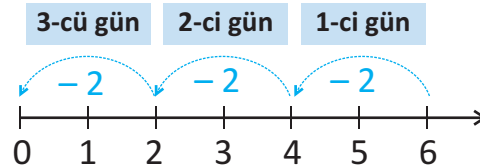
Öyrənmə

Əşyaları hər birində verilən sayda olmaqla neçə qrupa ayırmaq olar? Tutaq ki, Samir hər gün 2 alma yeyir. O, 6 almanı neçə günə yeyər?

Bunu tapmaq üçün **geri** ritmik **saymadan** və **təkrar çıxmadan** istifadə etmək olar.

- geri ritmik saymaqla: 4, 2, 0.

- təkrar çıxmaqla

$$1) 6 - 2 = 4$$

$$2) 4 - 2 = 2$$

$$3) 2 - 2 = 0$$

Almaların ümumi sayı: **6** Hər gün yeyilən almaların sayı: **2**

6 ədədindən 2 ədədini fərq sıfıra bərabər olana qədər çıxmaq lazımdır.

$$6 - 2 - 2 - 2 = 0$$

└───┐
3

$$6 : 2 = 3$$

Deməli, Samir hər gün 2 alma yeyərsə, 6 almanı 3 günə yeyər.

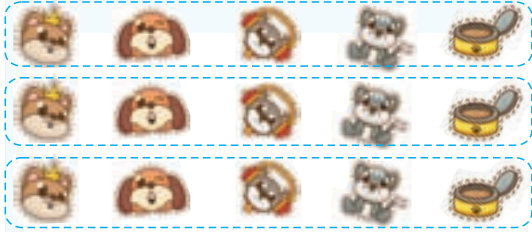
Burada: 6 – əşyaların ümumi sayı, 2 – hər qrupdakı əşyaların sayı, 3 isə qrupların sayıdır.

Bələdçi

Təkrar çıxmaqla cavabı tapın. Bölmə əməlinə aid misal yazın.

• NÜMUNƏ •

Anar dostlarına 15 stiker payladı. O hər dostuna 5 stiker bağışladı.
Anar neçə dostuna stiker payladı?

$$1) 15 - 5 = 10$$

$$2) 10 - 5 = 5$$

$$3) 5 - 5 = 0$$

$$15 - 5 - 5 - 5 = 0$$

$$15 : 5 = 3$$

Cavab: Anar 3 dostuna stiker payladı.

a) Lalənin dovşanı hər gün 4 kök yeyir. Dovşan 8 kökü neçə günə yeyər?

b) Samirin böyük qardaşı hər gün 2 manat xərcləyir. O, 10 manat pulu neçə günə xərcləyər?

Müstəqil iş

1. 12 kubu hər birində: a) 4 kub və b) 3 kub olmaqla neçə qrupa ayırmaq olar? Bölmə əməlinin cavabını təkrar çıxma ilə tapın.

$$a) 12 : 4 = \square$$

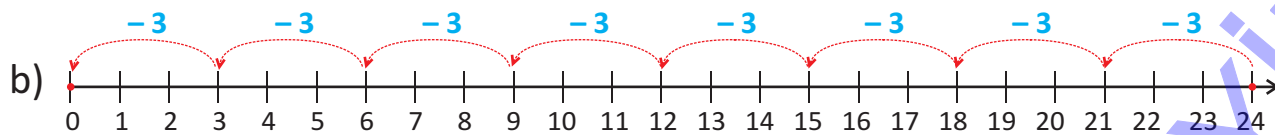
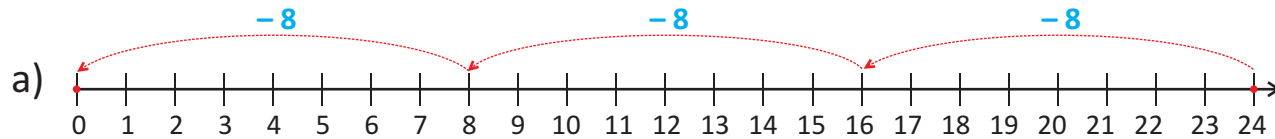
$$12 - \square - \square - \square = \square$$

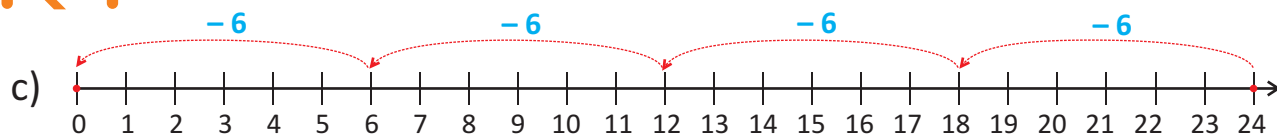

$$b) 12 : 3 = \square$$

$$12 - \square - \square - \square - \square = \square$$

2. Təsvirlərə uyğun bölmə əməlinə dair misal yazın.

3. Təkrar çıxmaqla qisməti tapın.

6 : 3	10 : 5	20 : 4	14 : 7	25 : 5	9 : 3
4 : 2	10 : 2	18 : 6	24 : 4	30 : 10	30 : 5

4. Suallara cavab verin və uyğun misallar yazın.

- 15 topu üç-üç olmaqla neçə səbətə yığmaq olar?
- 18 yumurtanı altı-altı olmaqla neçə qutuya yığmaq olar?

Məsələ həlli

5. Yelləncək növbəsində 16 uşaq dayanmışdı. Hər kabinəyə 4 uşaq mindi. Uşaqlar neçə kabinəyə mindilər?

6. Bilik yarışında 20 şagird iştirak edirdi. Onlar hər birində 5 nəfər olmaqla komandalara bölündülər. Neçə komanda alındı?

7. Boşqabda 10 albalı var. Anası Laləyə hər keksin üstünə 2 albalı qoymağı tapşırırdı.

- Albalılar neçə keksə çatar?
- Qalan kekslər üçün daha neçə albalı lazımdır?

13 Tək və cüt ədədlər

Araşdırma-müzakirə

Anar və Səbinə bir qutu keks almaq istədilər.

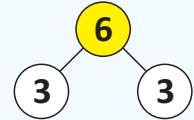
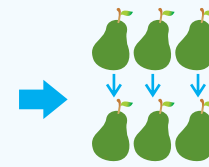
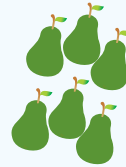
- Onlar hansı qutunu alsalar, hər ikisinə eyni sayda keks düşər?

Açar sözlər

- ədədin ikiqatı
- ikiqatdan 1 artıq
- tək ədəd
- cüt ədəd

Öyrənmə

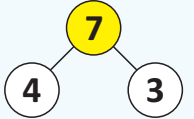
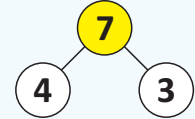
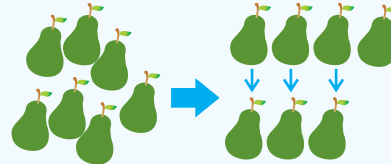
- Əşyaları sayca bərabər iki qrupa ayırmaq olursa, bu əşyaların sayını göstərən ədəd **cüt ədəddir**.

$$6 = 3 + 3$$

6 armudu sayca bərabər iki qrupa ayırmaq olur: 6 cüt ədəddir.

- Əşyaları sayca bərabər iki qrupa ayırmaq olmur, bu əşyaların sayını göstərən ədəd **tək ədəddir**.

$$7 = 4 + 3$$

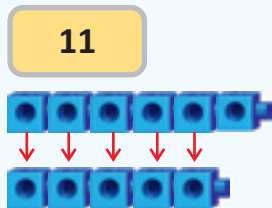
7 armudu sayca bərabər iki qrupa ayırmaq olmur: 7 tək ədəddir.

Yadda saxla • Cüt ədədi hər hansı bir ədədin ikiqatı şəklində göstərmək olur. Tək ədədi isə hər hansı bir ədədin ikiqatından 1 artığı şəklində göstərmək olur: $7 = 3 + 4 = 3 + 3 + 1$.

Bələdçi

Ədədlərin tək və ya cüt olduğunu misallar yazmaqla tapın.

• NÜMUNƏ •

11

$$11 = 5 + 6$$

$$11 = 5 + 5 + 1$$

11 tək ədəddir.

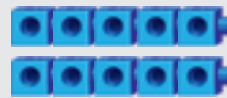
9

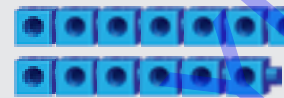
12

10

13

Müstəqil iş

1. Verilən ədədlərin tək və ya cüt olduğunu misallar yazmaqla tapın.

2

3

4

5

8

14

19

- Təkliləri 0, 2, 4, 6 və 8 rəqəmləri olan ədədlər cüt ədədlərdir.
- Təkliləri 1, 3, 5, 7 və 9 rəqəmləri olan ədədlər tək ədədlərdir.

Şəkindəki 100-lük kartda göy rənglə yazılmış ədədlər tək, qırmızı rənglə yazılmış ədədlər isə cüt ədədlərdir.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

2. Tək və cüt ədədləri müəyyən edin.

3, 4, 23, 7, 26, 31, 38, 40, 42, 12, 75, 17, 89, 34, 21, 62, 36, 50

3. Misalları həll edin. Cavab tək ədəddirsə, altından bir xətt, cüt ədəddirsə, iki xətt çəkin.

$15 + 3$

$56 - 30$

$4 + 21$

$11 + 37$

$35 - 3$

$23 + 40$

$42 + 55$

4. Uyğun ədədləri tapın.

a) 20-dən böyük, 35-dən kiçik bütün cüt ədədlər.

b) 41-dən böyük, 56-dən kiçik bütün tək ədədlər.

Məsələ həlli

5. Sizcə, uşaqların fikirləri doğrudurmu? Misallar yazmaqla yoxlayın.

Tək ədədlə cüt ədədi topladıqda tək ədəd alınar.

İki tək ədədi topladıqda cüt ədəd alınar.

6. Boş xanalarda hansı ədədlər olmalıdır?

a) Cəm 12-dən əvvəlki cüt ədədə bərabərdir.

$9 + \square = \square$

b) Fərq 21-dən sonrakı tək ədədə bərabərdir.

$24 - \square = \square$

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Topların ümumi sayını tapın. Vurma əməlinə aid misal yazın.

a)

b)

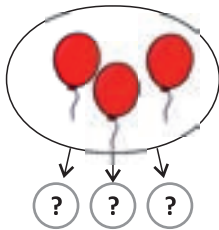

c)

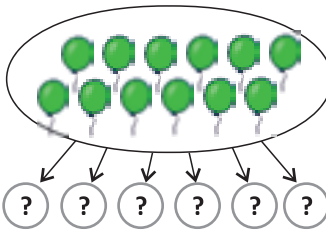

2. Şarları qruplara bərabər payladıqda hər qrupa neçəsi düşər? Uyğun misallar yazın.

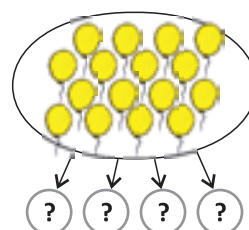
a)

b)

c)

3. Misalları həll edin.

a) Hasilı təkrar toplama ilə tapın.

$$6 \cdot 2$$

$$4 \cdot 5$$

$$3 \cdot 5$$

b) Qisməti təkrar çıxma ilə tapın.

$$12 : 4$$

$$18 : 3$$

$$15 : 5$$

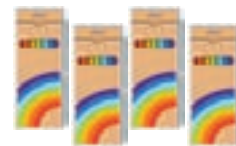
4. Uyğun misallar yazmaqla suallara cavab verin.

a) 3 dəfə 4 neçəyə bərabərdir?

b) 8-in 2 misli neçədir?

c) Bölünən 18, bölən 9 olarsa, qismət neçəyə bərabər olar?

5. Səbinə, Aynur, Elxan və Lalə hərəsi bir rəngli karandaş qutusu aldı. Hər qutuda 6 karandaş var. Uşaqlar cəmi neçə ədəd karandaş aldılar?

6. Anası Aynura masanın üstündəki keksləri 5 qaba bərabər yığmağı tapşırırdı. Aynur hər qaba neçə keks qoymalıdır?

7. Misalları həll edin. Cavab tək ədəddirsə, altından bir xətt, cüt ədəddirsə, iki xətt çəkin.

$$67 - 16$$

$$13 + 71$$

$$24 + 32$$

$$74 - 12$$

$$73 + 24$$

$$34 - 14$$

$$27 + 62$$

HƏNDƏSİ FİQURLAR

Hazırqımı?

- Masanın üstündəki fiqurlardan hansıları tanıyırsınız?
- Uşaqlar bu fiqurlardan nə düzəldirlər?
- Lalə lövhədə nə çəkir?
- Şkafdakı fəza fiqurlarından hansılarını tanıyırsınız?
- Uşaqların düzəltdiyi qalada neçə konus var?

14 Xətt, bucaq

Araşdırma-müzakirə

Açar sözlər

- düz xətt
- parça
- əyri xətt
- düz bucaq
- kor bucaq
- iti bucaq

Anar ev şəkli çəkdi.

- O, şəklin hansı hissələrini xəttkeşlə çəkib?
- Şəklin hansı hissələrini xəttkeşlə çəkmək olmur?

Öyrənmə

Düz xətt

Əyilmədən hər iki tərəfə uzanır.

Parça

Düz xəttin iki nöqtəsi arasında qalan hissəsidir.

Əyri xətt

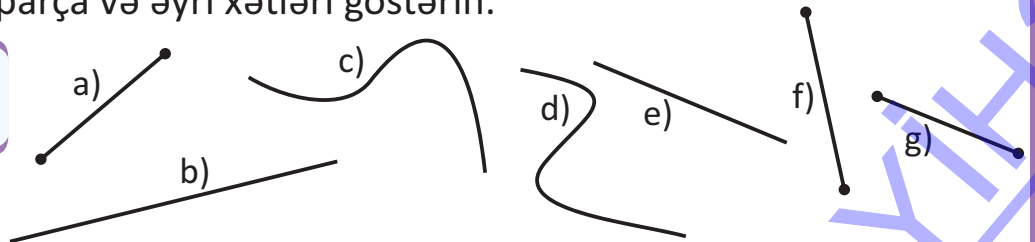
Düz olmayan, müəyyən hissələrdə əyilən xətdir.

Bələdçi

Şəkindəki düz xətt, parça və əyri xətləri göstərin.

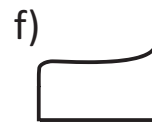
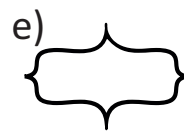
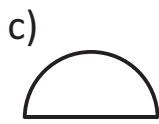
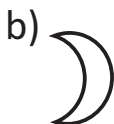
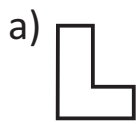
• NÜMUNƏ •

Düz xətt: b), e).

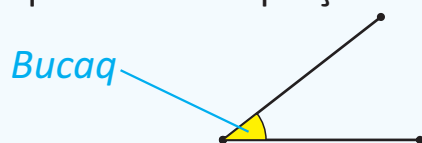

Müstəqil iş

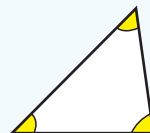
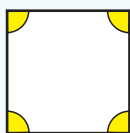
1. Dəftərdə düz xətt, parça və əyri xətt çəkin.
2. Hansı fiqurlar yalnız parça ilə, yalnız əyri xətlə, həm parça, həm də əyri xətlə çəkilib?

- Başlanğıcı bir nöqtədə olan iki parça bucaq əmələ gətirir.

- Həndəsi fiqurlarda bir tərəfdən çıxan iki tərəf bucaq əmələ gətirir.

Diqqət! Əyri xətlər bucaq əmələ gətirmir.

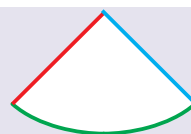

- Bucaq əmələ gətirmir.

- Bucaq əmələ gətirir.

Fiqurdakı hansı xətlər bucaq əmələ gətirir?

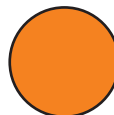
Fikirləş!

3. Bucaqları göstərin.

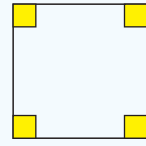

4. Hər fiqurun neçə bucağı var?

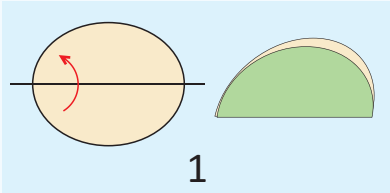

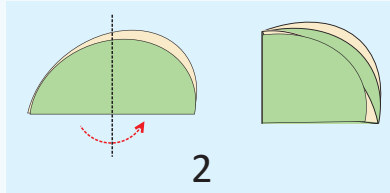
- Kvadratin bitişik tərəfləri arasındakı bucaq **düz bucaq**dır. Düz bucaq $\perp$ ilə işarə olunur.

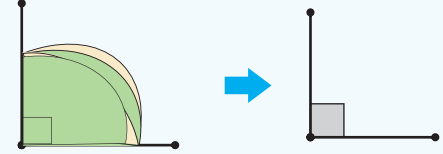
- **Praktik tapşırıq.** Dairəvi kağız parçasını şəkildəki kimi 2 dəfə qatlayın. Qatlanmış kağızın iki tərəfi düz bucaq əmələ gətirir.

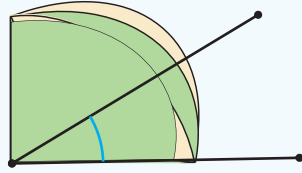
1

2

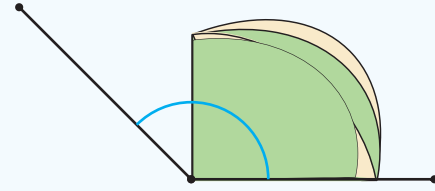

- Şəkildəki bucaq düz bucaqdan kiçikdir.

Bu, iti bucaqdır.

- Şəkildəki bucaq düz bucaqdan böyükdür.

Bu, kor bucaqdır.

5. İti, kor və düz bucaqları göstərin.

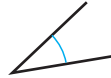
a)

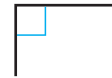
b)

c)

d)

e)

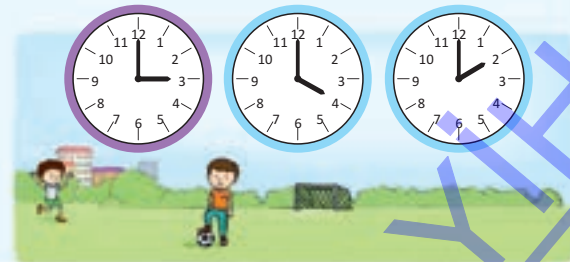
f)

Məsələ həlli

6. Samir dəftərində iki müxtəlif fiqur çəkdi. Onun çəkdiyi fiqurların cəmi 7 bucağı var. Samirin çəkdiyi fiqurlar hansılardır?

7. Uşaqlar futbol oynamağa başlayanda saatin əqrəbləri iti bucaq, bitirəndə isə kor bucaq əmələ gətirirdi. Onlar neçə saat futbol oynadılar?

15 Çoxbucaqlı

Araşdırma-müzakirə

“Kim çox fiqur düzəldər?”

Oyunçu sayı: 4 nəfərdən
ibarət bir neçə komanda.

Ləvazimat: say çöpləri.

Oyunun qaydası: hər komanda verilmiş vaxt ərzində
çöplərdən müxtəlif fiqurlar düzəltməlidir. Ən çox fiqur
düzəldən komanda qalib gəlir.

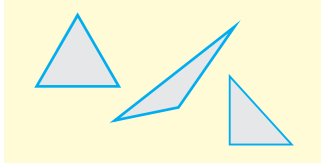
Açar sözlər

- çoxbucaqlı
- dördbucaqlı
- beşbucaqlı
- altıbucaqlı
- paraleloqram
- romb
- kvadrat
- tanqram

Öyrənmə

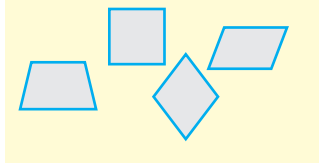
Bu fiqurlar **çoxbucaqlı**dır.

Üçbucaq

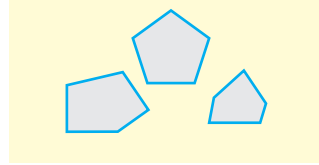
3 bucağı var.

Dördbucaqlı

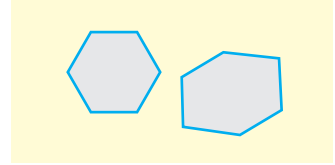
4 bucağı var.

Beşbucaqlı

5 bucağı var.

Altıbucaqlı

6 bucağı var.

Çoxbucaqlılar bucaqlarının sayı ilə adlandırılır.

Çoxbucaqlılarda tərəflərin sayı bucaqların sayına bərabərdir.

Fikirləş!

Çoxbucaqlılarda təpələrin sayı ilə bucaqların sayını müqayisə edin.

Bələdçi

Həndəsi lövhədə hər fiqurun tərəf, təpə və bucaqlarını sayın. Fiqurların adını
söyləyin.

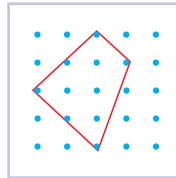
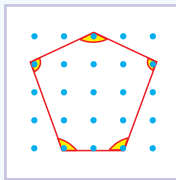
• NÜMUNƏ •

Tərəflərin sayı – 5

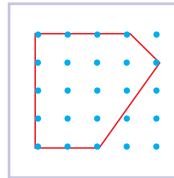
Təpələrin sayı – 5

Bucaqların sayı – 5

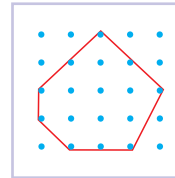
Adı: beşbucaqlı

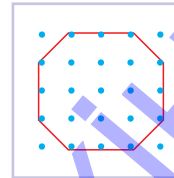
a)

b)

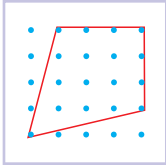
c)

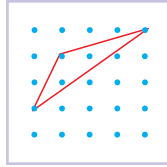
d)

Müstəqil iş

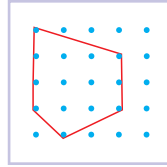
1. Fiqurların adını söyləyin.

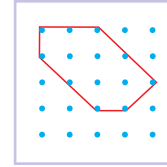
a)

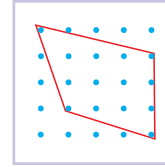
b)

c)

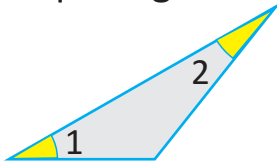

d)

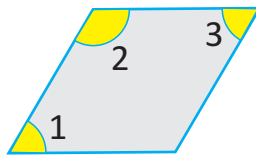

e)

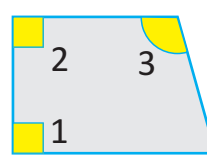
2. Çoxbucaqlıların adını söyləyin. Nömrələnmiş bucaqların iti, kor və ya düz bucaq olduğunu müəyyən edin.

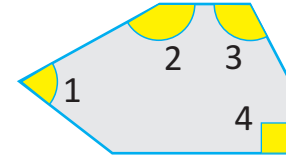
a)

b)

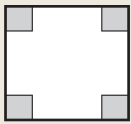

c)

d)

• Kvadrat, düzbucaqlı, romb və paraleloqram dördbucaqlılara aiddir.

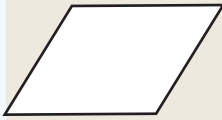
Kvadrat

Bütün tərəfləri bərabərdir. Bütün bucaqları düz bucaqdır.

Düzbucaqlı

Yalnız qarşı tərəfləri bərabərdir. Bütün bucaqları düz bucaqdır.

Romb

Bütün tərəfləri bərabərdir.

Paraleloqram

Yalnız qarşı tərəfləri bərabərdir.

Fikirləş!

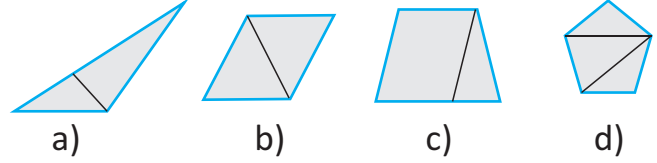
Fiqurların oxşar və fərqli əlamətlərini tapın.

3. Şəkildə kvadrat, romb, düzbucaqlı və paraleloqramları göstərin.

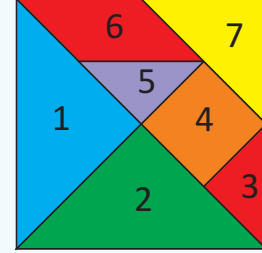
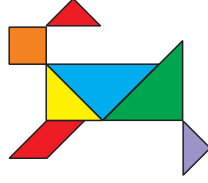
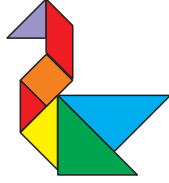

4. Çoxbucaqlılar qara rəngdə olan parçalarla hansı fiqurlara ayrılıb?

- **Tanqram** bir kvadratın şəkindəki kimi kəsilmiş 7 hissəsindən ibarət qədim Çin oyunudur. Bu oyunda bütün hissələrdən müxtəlif təsvirlər düzəltmək tələb olunur.

Məsələn:

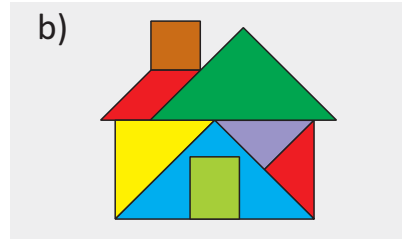
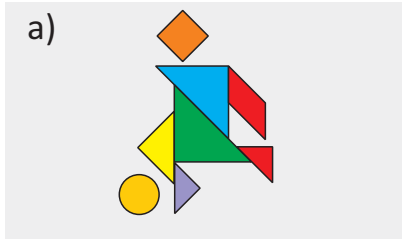

Tanqramın hissələrini göstərməklə onların adlarını söyləyin.
Hansı fiqurdan neçə dənədir?

Fikirləş!

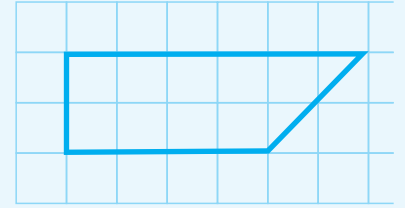
5. Şəkillərdə tanqrama aid olmayan fiqurları tapın.

Məsələ həlli

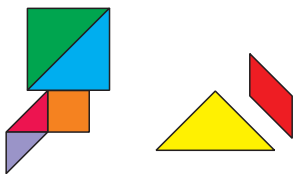
6. Bir xətt çəkməklə şəkindəki dördbucaqlıdan

- a) kvadrat;
- b) düzbucaqlı;
- c) paraleloqramı necə ayırmaq olar?

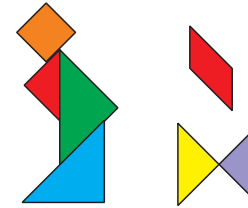

7. Samir tanqramdan raket və pişik fiqurları düzəltmək istədi. O bu fiqurları tamamlamaq üçün tanqramın qalan hissələrini hara qoya bilər?

a)

b)

16 Üz, til və təpə

Araşdırma-müzakirə

Uşaqlar fiqurları dəliklərdən qutunun içinə salmaq istədilər.

- Sizcə, hansı fiqurlar dəlikdən keçəcək, hansılar isə keçməyəcək?

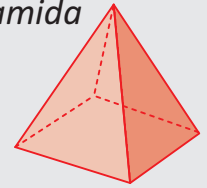
Açar sözlər

- müstəvi fiqur
- fəza fiquru
- piramida
- üz
- til
- təpə

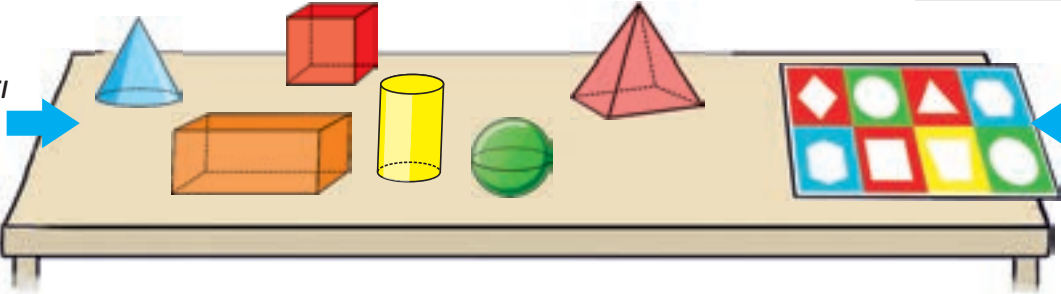
Öyrənmə

Həndəsi fiqurları **müstəvi** və **fəza fiqurlarına** ayırmaq olar. Dairə və bütün çoxbucaqlılar müstəvi fiqurlardır. Kürə, kub, kuboid, piramida, konus və silindr isə fəza fiqurlarıdır.

Piramida

Fəza fiqurları

Müstəvi fiqurlar

Bələdçi

Şəkildəki əşyalar formasına görə hansı fəza fiqurlarına oxşayır?

• NÜMUNƏ •

Hədiyyə qutusu kuboidə oxşayır.

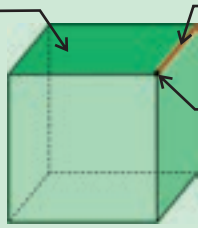

Müstəqil iş

1. Ətrafınızda fəza fiqurlarına bənzəyən əşyalardan bir neçəsinin adını söyləyin.
a) silindr b) kürə c) konus d) kub e) kuboid f) piramida
2. Şəkildə hər fiqurdan neçə dənədir?

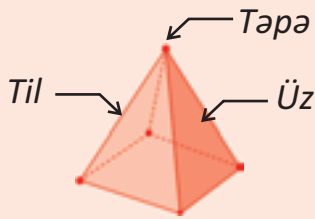
Üz – fəza fiqurunun çoxbucaqlı səthidir.

Til – iki üzün kəsişdiyi parçadır.

Təpə – tillərin kəsişdiyi nöqtədir.

Kubun 6 üzü, 8 təpəsi və 12 tili var.

Şəkildə təsvir olunan piramidanın 5 üzü, 5 təpəsi və 8 tili var.

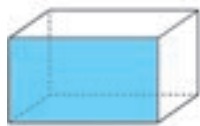
Konusun 1 təpəsi var.
Kürənin və silindrin isə təpəsi yoxdur.

Şəkildəki kubun və piramidanın üzləri hansı fiqurlardır?

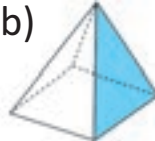
Fikirləş!

3. Şəkildəki fiqurların rənglənmiş üzü hansı müstəvi fiqurdur?

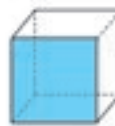
a)

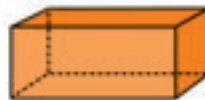
b)

c)

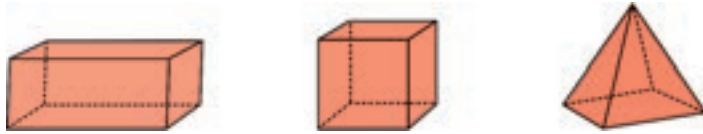

4. Şəkildəki hansı fiqurun 8 təpəsi, 6 üzü və 12 tili var?

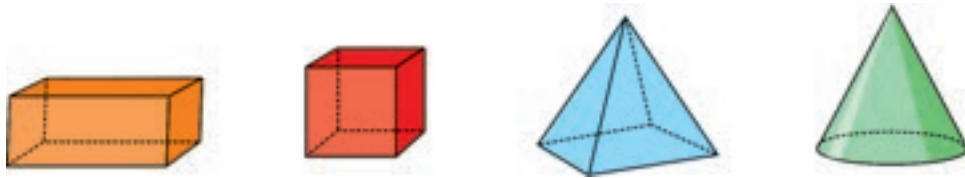

5. Şəkildəki hansı fiqurun təpələrinin sayı üzlərinin sayına bərabərdir?

6. Suallara cavab verin.

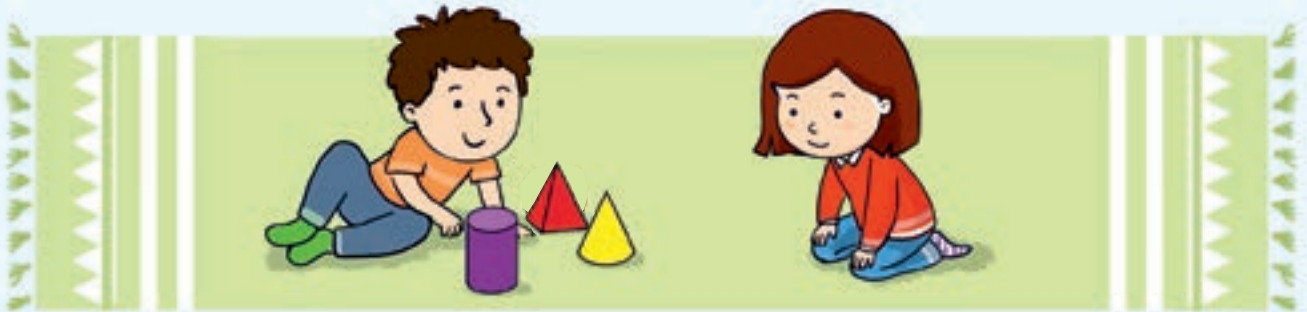
- a) Kubun tillərinin sayı piramidanın tillərinin sayından nə qədər çoxdur?
- b) Konus və piramidanın cəmi neçə təpəsi var?
- c) Kub, kuboid və piramidanın cəmi neçə üzü var?

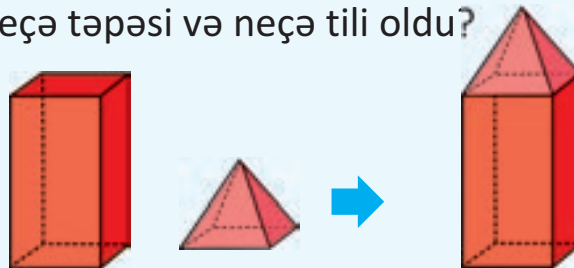
Məsələ həlli

7. Elxanın 3 fəza fiquru var: piramida, konus və silindr.

- Bacısı ondan təpəsi olmayan fiqurun adını soruşdu. Bu hansı fiqurdur?
- Elxan 5 təpəsi olan fiquru bacısına verdi. O, bacısına hansı fiquru verdi?

8. Səbinə piramidanı kuboidin üstünə şəkildəki kimi qoydu. Alınan yeni fiqurun neçə üzü, neçə təpəsi və neçə tili oldu?

17 Qruplaşdırma

Araşdırma-müzakirə

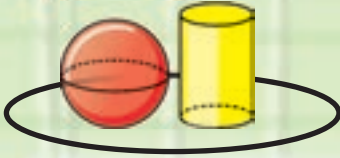

Samir fiqurları iki qrupa ayırdı.

- O, fiqurları hansı əlamətinə görə qruplara ayırdı?
- Bu fiqurları başqa cür necə qruplaşdırmaq olar?

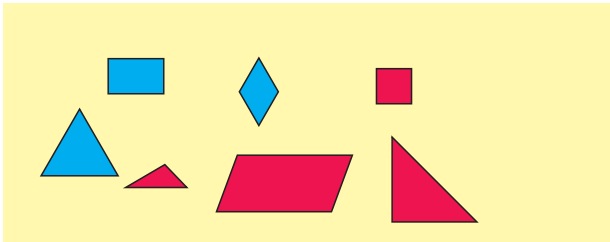
Açar sözlər

- əlamət
- qruplaşdırma
- Venn diaqramı

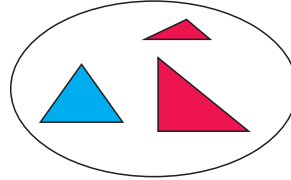

Öyrənmə

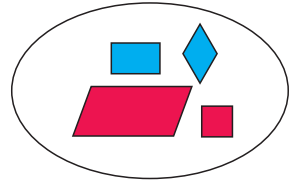
Həndəsi fiqurları rənginə, formasına, ölçüsünə və digər **əlamətlərinə** görə **qruplaşdırmaq** olar. Verilmiş fiqurları formalarına görə iki qrupa belə ayırmaq olar:

Üçbucaqlar

Dördbucaqlılar

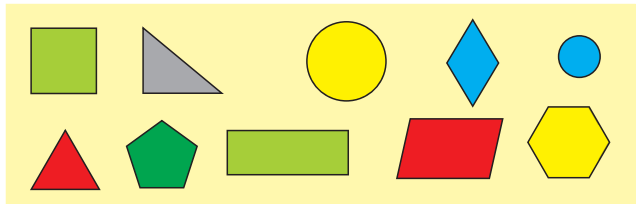
Bu fiqurları başqa cür necə qruplaşdırmaq olar?

Fikirləş!

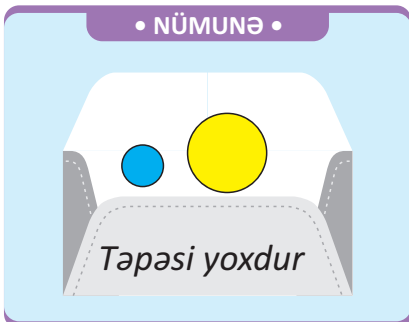

Bələdçi

Hər bir zərfə qoyulacaq fiqurları tapın.

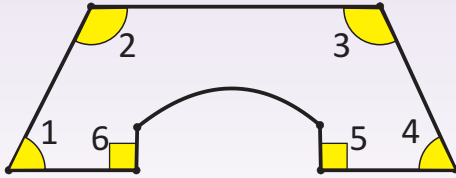
• NÜMUNƏ •

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

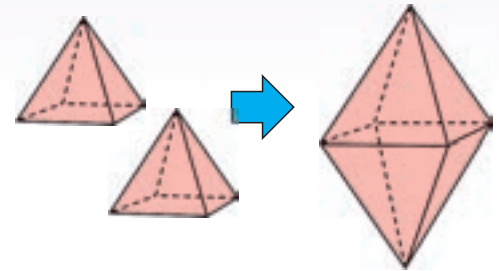
1. Şəkildə neçə parça və neçə əyri xətdən istifadə olunub? Bucaqların növünü söyləyin.

2. Gəmi modelində hansı fiqurlardan istifadə olunub?

3. Anar iki piramidanı bir-birinə şəkildəki kimi yapışdırdı. Alınan fiqurun neçə üzü, neçə təpəsi və neçə tili var? Bu fiqurun üzləri hansı çoxbucaqlılardır?

4. Hansı fiqur kimindir?

Mənim fiqurumun təpəsi yoxdur.

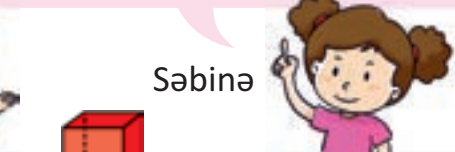
Samir

Mənim fiqurumun təpələrinin sayı üzlərinin sayına bərabərdir.

Lalə

Mənim fiqurumun tillərinin sayı üzlərinin sayının ikiqatıdır.

Səbinə

5. Fiqurlar diaqramın hansı hissəsinə yerləşdirilməlidir?

3-dən çox tərəfi olan fiqurlar

Düz bucağı olan fiqurlar

3-dən çox tərəfi və düz bucağı olan fiqurlar

18 İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin toplanması

Araşdırma-müzakirə

OYUN

Oyunçu sayı: 2 nəfər**Ləvazimat:** 1 zər, hər oyunçuya şəkildə təsvir olunan cədvəl, kağızdan kəsilmiş 3 qırmızı dairə və 15 göy kvadrat.**Oyunun qaydası:**

1. Hər oyunçu növbə ilə 5 dəfə zər atır.
2. Oyunçu hər dəfə düşən xal qədər göy kvadratı təklilər sütununa yerləşdirir. Kvadratların sayı 10-a çatdıqda, yaxud keçdikdə 10 kvadratı kənara qoyur. Bunun əvəzinə isə 1 qırmızı dairə onluqlar sütununa əlavə edir.

Sonda hər oyunçu topladığı xalları onluq və təklilərin sayına əsasən müəyyən edir. Daha çox xal toplayan oyunçu qalib gəlir.

Onluqlar	Təklilər

Açar sözlər

- yeni onluq
- 1 onluq yadda

Öyrənmə

İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədi toplayarkən təklilərin cəmi 10 və daha böyük ola bilər. Bu halda təklilərin cəmindən yeni onluq yaratmaq lazım gəlir.

Məsələn, $27 + 5 = ?$

Addım 1. Təklilər toplanır.

	Onluqlar	Təklilər
27		
5		

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 27 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$7 \text{ təklil} + 5 \text{ təklil} = 12 \text{ təklil}$$

Addım 2. Alınan təkliklərin sayı 10-dan çox olduğu üçün yeni onluq yaradılır. Qalan təklik təkliklərin altında yazılır, 1 onluq isə yadda saxlanılır.

Onluqlar	Təkliklər

Onl.	Təkl.
1	
2	7
+	5
	2

12 təklik = 1 onluq 2 təklik

Addım 3. Onluqlar toplanır.

Onluqlar	Təkliklər
32	

Onl.	Təkl.
1	
2	7
+	5
3	2

1 onluq + 2 onluq + 0 onluq = 3 onluq

$$27 + 5 = 32$$

İrəli saymaqla $27 + 5$ cəmini necə tapmaq olar? Ədəd oxunda göstərin.

Fikirləş!

Bələdçi

Təsvirlərə uyğun misallar yazın və həll edin.

• NÜMUNƏ •

Onluqlar	Təkliklər

	3	7
+	6	
	4	3

a)

Onluqlar	Təkliklər

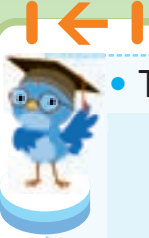
b)

Onluqlar	Təkliklər

Müstəqil iş

1. Misalları həll edin.

$\begin{array}{r} + 35 \\ 7 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 55 \\ 8 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 18 \\ 3 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 47 \\ 3 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 22 \\ 9 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 76 \\ 6 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 27 \\ 8 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 68 \\ 8 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} + 85 \\ 5 \\ \hline \end{array}$
--	--	--	--	--	--	--	--	--

- Toplananlardan birini uyğun hissələrə ayırmaqla cəmi daha asan tapmaq olar.

$$58 + \begin{matrix} 7 \\ \swarrow \searrow \\ 2 \quad 5 \end{matrix} = ?$$

$$58 + 2 = 60$$

$$60 + 5 = 65$$

$$58 + 7 = 65$$

$$84 + \begin{matrix} 9 \\ \swarrow \searrow \\ 6 \quad 3 \end{matrix} = ?$$

$$84 + 6 = 90$$

$$90 + 3 = 93$$

$$84 + 9 = 93$$

Bu üsuldən istifadə etməklə cəmi şifahi tapmaq olar.

2. Toplananlardan birini uyğun hissələrə ayırmaqla cəmi tapın. Bir neçə misalı şifahi həll edin.

$$47 + 4$$

$$58 + 5$$

$$86 + 4$$

$$59 + 5$$

$$77 + 5$$

$$25 + 5$$

$$29 + 6$$

$$65 + 9$$

$$33 + 8$$

$$68 + 9$$

$$56 + 7$$

$$17 + 3$$

$$46 + 8$$

$$64 + 9$$

Məsələ həlli

3. Çəndə 75 l, balonda 8 l su var. Balondakı suyu çənə boşaltdılar. Çəndə neçə litr su oldu?

75 l

8 l

4. Aynurun oxuduğu nəğil kitabının 48 səhifəsi var. Bu, Samirin oxuduğu kitabdan 8 səhifə azdır. Samirin oxuduğu kitabın neçə səhifəsi var?

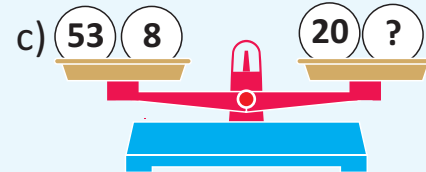
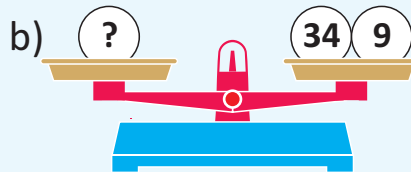
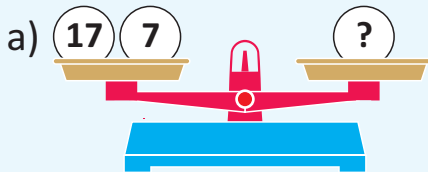

5. Səbinə 36 yumurtanı 10 yerlik qutulara yığdı. Anar səbətdə 9 yumurta da gətirdi.

- Cəmi neçə yumurta oldu?
- Səbinə səbətdəki yumurtaları boş yerlərə yığarsa, səbətdə neçə yumurta qalar?

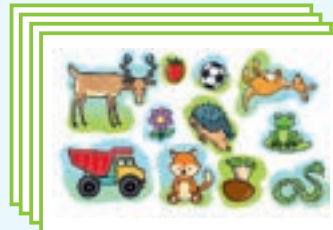

6. “Ədəd tərəzisi”nin gözləri bərabərləşib. “?” işarəsinin yerinə hansı ədəd olmalıdır?

7. Anarın 45, Lalənin isə bundan 6 dənə çox stikeri var.

- Lalənin neçə stikeri var?
- Onların cəmi neçə stikeri var?

19 İkirəqəmli ədədlərin toplanması

Araşdırma-müzakirə

Elxanın səbətində 17, Aynurun səbətində isə 25 tennis topu var. Onlar səbətdəki topları hər biri 10 top tutan qablara yığdılar.

- Uşaqların hər biri ayrılıqda neçə qabı tam doldurdu? Yarımçıq qablarda neçə top oldu?
- Onlar yarımçıq qablardakı topları bir qaba yığdılar. Bütün toplar neçə qabı tam doldurdu? Neçə top artıq qaldı?

Öyrənmə

İkirəqəmli ədədləri toplayarkən təklidlərin cəmi 10 və daha böyük ola bilər. Bu halda təklidlərin cəmindən yeni onluq yaranır. Məsələn, $38 + 15 = ?$

Addım 1. Təklidlər toplanır.

Onluqlar	Təklidlər
38	
15	

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 3 \quad 8 \\ + 1 \quad 5 \\ \hline \end{array}$$

8 təklid + 5 təklid = 13 təklid

Addım 2. Alınan təklidlər 10-dan çox olduğu üçün yeni onluq yaradılır. Qalan təklid təklidlərin altında yazılır, 1 onluq isə yadda saxlanılır.

Onluqlar	Təklidlər

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 1 \quad 10 \\ + 3 \quad 8 \\ + 1 \quad 5 \\ \hline 3 \end{array}$$

13 təklid = 1 onluq 3 təklid

Addım 3. Onluqlar toplanır.

Onluqlar	Təklidlər
53	

$$\begin{array}{r} \text{Onl. Təkl.} \\ 1 \quad 10 \\ + 3 \quad 8 \\ + 1 \quad 5 \\ \hline 5 \quad 3 \end{array}$$

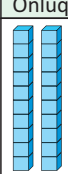
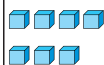
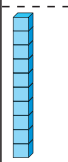
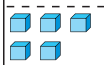
1 onluq + 3 onluq + 1 onluq = 5 onluq

$$38 + 15 = 53$$

Bələdçi

Təsvirlərə uyğun misallar yazın.

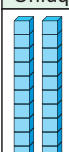
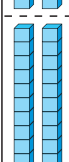
• NÜMUNƏ •

Onluqlar	Təklilər
	
	

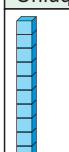
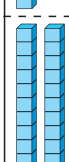
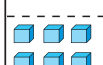
1

$$\begin{array}{r} 27 \\ + 15 \\ \hline 42 \end{array}$$

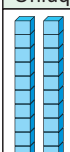
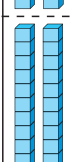
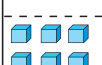
a)

Onluqlar	Təklilər
	
	

b)

Onluqlar	Təklilər
	
	

c)

Onluqlar	Təklilər
	
	

Müstəqil iş

1. Misalları həll edin.

$\begin{array}{r} 45 \\ + 15 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 79 \\ + 13 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 17 \\ + 26 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 58 \\ + 22 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 66 \\ + 26 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 24 \\ + 37 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 29 \\ + 65 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 46 \\ + 25 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 38 \\ + 24 \\ \hline \end{array}$
---	---	---	---	---	---	---	---	---

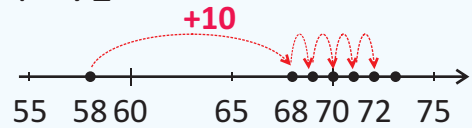
• İrəli saymaqla $58 + 14$ cəmini belə tapmaq olar:

Addım 1. Birinci toplanandan başlamaqla ikinci toplanandakı onluqların sayı qədər on-on irəli sayılır: 58, 68. $\rightarrow 58 + 10 = 68$

Addım 2. Alınan ədəddən ikinci toplanandakı təklidlərin sayı qədər irəli sayılır: 68, 69, 70, 71, 72. $\rightarrow 68 + 4 = 72$

51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80

$$58 + 14 = 72$$

2. Cəmi tapın.

$27 + 14$	$56 + 15$	$25 + 25$	$16 + 37$	$53 + 27$	$76 + 17$	$28 + 19$
$67 + 28$	$35 + 35$	$52 + 38$	$11 + 79$	$37 + 17$	$48 + 18$	$64 + 28$

Məsələ həlli

3. Anası Anara mağazadan bir köynək və bir şalvar aldı.

O, cəmi neçə manat ödədi?

4. 2“A” sinfində 24 şagird, 2“B” sinfində isə bundan 5 nəfər çox şagird oxuyur.

- 2“B” sinfində neçə şagird oxuyur?
- İki sinifdə cəmi neçə şagird oxuyur?

MƏSƏLƏ VƏ MİSALLAR

1. Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 27 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 46 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 59 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 73 \\ + 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 65 \\ + 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 68 \\ + 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 54 \\ + 8 \\ \hline \end{array}$$

2. Cəmi tapın.

$$47 + 4$$

$$58 + 5$$

$$86 + 4$$

$$59 + 5$$

$$77 + 5$$

$$25 + 5$$

$$29 + 6$$

$$65 + 9$$

$$33 + 8$$

$$68 + 9$$

$$56 + 7$$

$$17 + 3$$

$$46 + 8$$

$$64 + 9$$

3. Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 49 \\ + 12 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 76 \\ + 17 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 19 \\ + 24 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 58 \\ + 28 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38 \\ + 17 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 27 \\ + 33 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 39 \\ + 18 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 46 \\ + 35 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 31 \\ + 29 \\ \hline \end{array}$$

4. Ədədləri alt-alta yazmaqla toplayın.

$$\begin{array}{r} 18 + 62 \\ 22 + 48 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 59 + 13 \\ 19 + 19 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 37 + 26 \\ 25 + 48 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 18 + 46 \\ 19 + 71 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 37 + 17 \\ 38 + 24 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 59 + 25 \\ 35 + 16 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 64 + 16 \\ 77 + 15 \end{array}$$

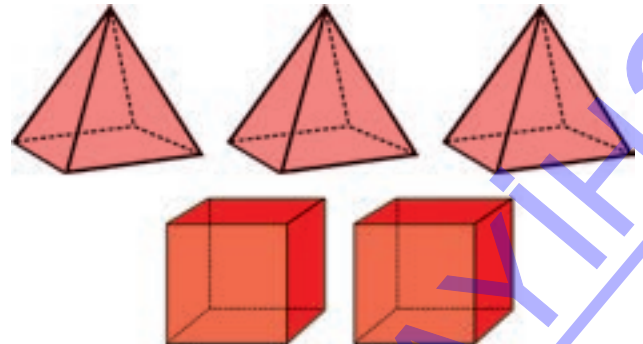
5. Yeni il şənliyində 28 uşaq iştirak edirdi. 9 uşaq da onlara qoşuldu. Şənlikdə neçə uşaq oldu?

6. Dərzi yanvar ayında 19 şalvar tikdi. O, fevral ayında bundan 3 şalvar az tikdi.
- Dərzi fevral ayında neçə şalvar tikdi?
 - Dərzi iki ayda cəmi neçə şalvar tikdi?

7. Şəklə əsasən suallara cavab verin.

- Üç piramidanın cəmi neçə təpəsi var?
- İki kubun cəmi neçə təpəsi var?
- Bütün fiqurların cəmi neçə təpəsi var?

20 Üç toplananlı ifadələr

Araşdırma-müzakirə

Samir kiçik bankalardakı kürəciklərin hamısını böyük bankaya yığarsa, böyük bankada cəmi neçə kürəcik olar? Bunu müxtəlif üsullarla necə tapmaq olar?

- Kürəciklərin müxtəlif ardıcılıqla bankaya yığılması onların ümumi sayını dəyişə bilərmi?

Açar sözlər

- ədədin ikiqatı
- təklirlərin cəmi
- onluqların cəmi

Öyrənmə

Verilmiş üç ədədi istənilən ardıcılıqla toplamaq olar. Bu, cəmi dəyişmir. Ona görə də əvvəlcə daha asan toplanan iki ədədi seçib cəmini tapmaq lazımdır. Sonra isə bu cəmin üzərinə üçüncünü əlavə etmək olar. Məsələn:

- Təklirlərinin cəmi 10 olan iki toplananı seçməklə

$$\begin{array}{c} 6 + 4 + 48 = 58 \\ \swarrow \searrow \\ 10 \\ 10 + 48 = 58 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 22 + 6 + 14 = 42 \\ \swarrow \searrow \\ 20 \\ 22 + 20 = 42 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 26 + 45 + 14 = 85 \\ \swarrow \searrow \\ 40 \\ 40 + 45 = 85 \end{array}$$

- Ədədin ikiqatından istifadə etməklə

$$\begin{array}{c} 6 + 6 + 46 = 58 \\ \swarrow \searrow \\ 12 \\ 12 + 46 = 58 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 43 + 7 + 7 = 57 \\ \swarrow \searrow \\ 14 \\ 43 + 14 = 57 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 9 + 12 + 9 = 30 \\ \swarrow \searrow \\ 18 \\ 18 + 12 = 30 \end{array}$$

Bələdçi

Ədədləri müxtəlif ardıcılıqla toplayın. Daha asan yolu müəyyən edin.

• NÜMUNƏ •

$$8 + 17 + 3 = ?$$

$$\begin{array}{c} 8 + 17 + 3 = 25 + 3 = 28 \\ \swarrow \searrow \\ 25 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 8 + 17 + 3 = 8 + 20 = 28 \\ \swarrow \searrow \\ 20 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 8 + 17 + 3 = 11 + 17 = 28 \\ \swarrow \searrow \\ 11 \end{array}$$

a) $8 + 25 + 5$

b) $19 + 23 + 11$

c) $8 + 32 + 8$

d) $7 + 26 + 7$

Müstəqil iş

1. Misalları həll edin.

$2 + 8 + 35$

$6 + 4 + 46$

$33 + 16 + 7$

$15 + 27 + 15$

$12 + 8 + 46$

$6 + 14 + 57$

$7 + 35 + 7$

$62 + 19 + 8$

$12 + 28 + 27$

$26 + 34 + 13$

$34 + 43 + 16$

$37 + 33 + 17$

- Üç ikirəqəmli ədədin cəmini tapmaq üçün də əvvəlcə təklidlər, sonra onluqlar toplanır. Burada asan toplanan iki rəqəmin cəminin üzərinə üçüncünü əlavə etmək olar.

cəmi 10 olanları seçməklə

$$\begin{array}{r} 18 \\ + 25 \\ + 32 \\ \hline 75 \end{array}$$

8 + 2 = 10
10 + 5 = 15

ədədin 2 qatını seçməklə

$$\begin{array}{r} 23 \\ + 48 \\ + 13 \\ \hline 84 \end{array}$$

3 + 3 = 6
6 + 8 = 14

2. Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 19 \\ + 31 \\ + 18 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ + 14 \\ + 20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 24 \\ + 7 \\ + 44 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 52 \\ + 11 \\ + 18 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ + 26 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 19 \\ + 31 \\ + 29 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 43 \\ + 13 \\ + 26 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 36 \\ + 12 \\ + 24 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 23 \\ + 43 \\ + 11 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 12 \\ + 15 \\ + 48 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 36 \\ + 43 \\ + 14 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ + 7 \\ + 15 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 47 \\ + 27 \\ + 21 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 18 \\ + 55 \\ + 18 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 59 \\ + 20 \\ + 11 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 16 \\ + 34 \\ + 26 \\ \hline \end{array}$$

3. Alt-alta yazmaqla cəmi tapın.

$19 + 11 + 45$

$24 + 42 + 14$

$60 + 29 + 10$

$13 + 45 + 15$

$62 + 6 + 18$

$53 + 3 + 19$

$21 + 32 + 12$

$8 + 4 + 16$

4. Cəmi ədədin ikiqatından istifadə etməklə üç toplanan şəkildə göstərin. Misalları həll edin.

• NÜMUNƏ •

$$15 + 17 = [15 + 15] + 2 = 32$$

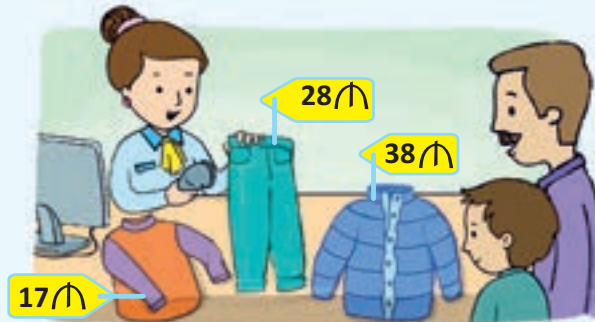
15 + 16	15 + 18	15 + 19	25 + 26	25 + 27	25 + 28
35 + 36	35 + 37	35 + 38	45 + 46	45 + 47	45 + 48

Məsələ həlli

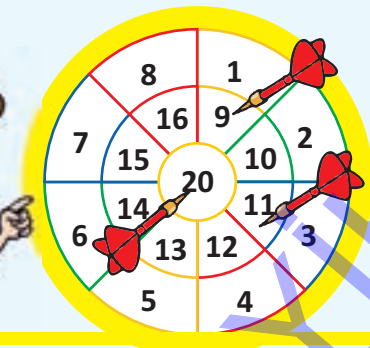
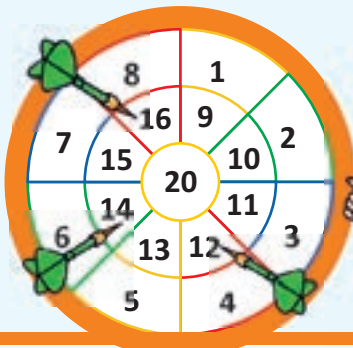
5. Aynurun 22 çiçək, 24 heyvan və 18 gəlincik stikeri var. Onun cəmi neçə stikeri var?
6. Lalə zolağı uzunluqları 9 sm, 32 sm və 9 sm olan üç hissəyə böldü. Zolağın uzunluğu əvvəl neçə santimetr idi?

7. Atası Anara köynək, şalvar və gödəkcə aldı. Ata geyimlər üçün cəmi neçə manat ödədi?

8. Samir və Səbinə hərəsi lövhəyə 3 ox atdı. Kim daha çox xal topladı?

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 85 \\ + 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 79 \\ + 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 68 \\ + 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 48 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 56 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 29 \\ + 63 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 47 \\ + 29 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38 \\ + 24 \\ \hline \end{array}$$

2. Ədədləri alt-alta yazmaqla toplayın.

$$\begin{array}{r} 68 + 3 \\ 38 + 37 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 47 + 7 \\ 55 + 16 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 29 + 4 \\ 34 + 56 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 18 + 9 \\ 15 + 79 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 42 + 8 \\ 46 + 29 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 28 + 6 \\ 39 + 49 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 21 + 9 \\ 67 + 23 \end{array}$$

3. Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 17 \\ 43 \\ + 32 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 19 \\ 25 \\ + 41 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 34 \\ 43 \\ + 14 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 28 \\ 6 \\ + 44 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 56 \\ 17 \\ + 12 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ 51 \\ + 18 \\ \hline \end{array}$$

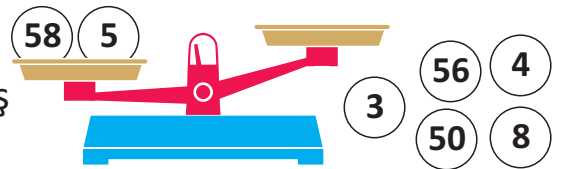
$$\begin{array}{r} 36 \\ 27 \\ + 15 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 12 \\ 36 \\ + 42 \\ \hline \end{array}$$

4. Hesablayın və müqayisə edin.

$$24 + 42 + 14 * 81 \quad 19 + 11 + 45 * 73 \quad 60 + 19 + 13 * 98 - 6 \quad 28 + 48 * 13 + 45 + 14$$

5. “Ədəd tərəzisi”nin gözlərini bərabərləşdirmək üçün sağdakı gözə verilmiş ədədlərdən hansılarını qoymaq olar?

6. Baba bağdan 27 kq heyva, bundan 3 kq az nar yığdı.

- Baba neçə kiloqram nar yığdı?
- O, cəmi neçə kiloqram meyvə yığdı?

7. Samir masanın üzərindəki kürəcikləri bankalara yığarsa, bankalarda cəmi neçə kürəcik olar?

1-ci YARIMİL ÜZRƏ

ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TAPŞIRIQLAR

1. Ədədləri sıralayın. Ən kiçik və ən böyük ədədləri müəyyənləşdirin.

Artan sıra ilə

a)

63 25
57

b)

35 54
93 51

Azalan sıra ilə

c)

89 36
38

d)

48 18
30 42

2. Cəmi tapın.

a)

$$\begin{array}{r} 63 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 91 \\ + 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 50 \\ + 20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38 \\ + 10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ + 47 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 33 \\ + 15 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 64 \\ + 25 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 75 \\ + 22 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 37 \\ + 32 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 42 \\ + 55 \\ \hline \end{array}$$

b)

$$\begin{array}{r} 26 \\ + 14 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 19 \\ + 43 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 70 \\ + 20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 68 \\ + 15 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 37 \\ + 54 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 46 \\ + 25 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 69 \\ + 27 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 54 \\ + 39 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 78 \\ + 18 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 17 \\ + 67 \\ \hline \end{array}$$

c)

$$\begin{array}{r} 52 \\ + 14 \\ + 28 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 13 \\ + 20 \\ + 33 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 65 \\ + 31 \\ + 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 24 \\ + 46 \\ + 15 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 63 \\ + 17 \\ + 11 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ + 35 \\ + 18 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 48 \\ + 10 \\ + 21 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 56 \\ + 22 \\ + 16 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 65 \\ + 7 \\ + 25 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 19 \\ + 38 \\ + 21 \\ \hline \end{array}$$

3. Misalları həll edin.

$63 + 5$

$64 + 30$

$74 + 24$

$49 + 25$

$77 + 7$

$25 + 35 + 19$

$47 + 32 + 16$

4. Fərqi tapın.

$$\begin{array}{r} 27 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 88 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 90 \\ - 60 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 59 \\ - 20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 76 \\ - 41 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 67 \\ - 25 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 47 \\ - 34 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 89 \\ - 82 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38 \\ - 17 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 97 \\ - 72 \\ \hline \end{array}$$

5. Hesablayın və müqayisə edin.

$23 + 45 + 15 * 86$

$39 + 25 * 87 - 24$

$41 + 5 * 95 - 27$

$68 - 24 * 88 - 38$

6. Misalları həll edin.

a) Hasili təkrar toplama ilə tapın.

$2 \cdot 4$

$5 \cdot 3$

$4 \cdot 4$

b) Qisməti təkrar çıxma ilə tapın.

$9 : 3$

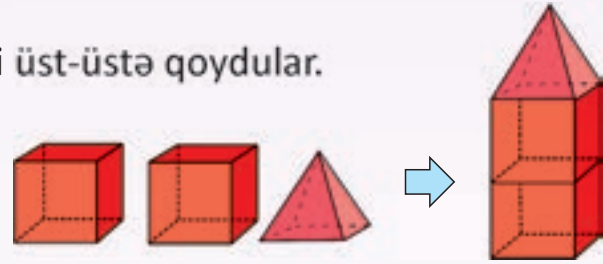
$10 : 5$

$18 : 6$

7. İki kub və bir piramidanı şəkildəki kimi üst-üstə qoydular.

Alınan yeni fiqurun:

- neçə təpəsi var?
- neçə tili var?

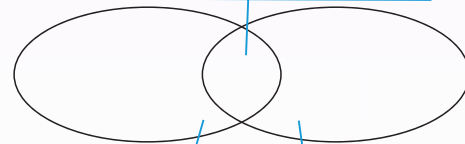
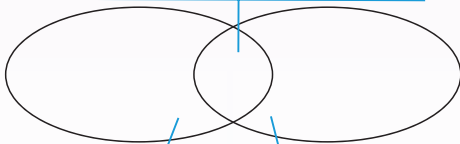
8. Ədədləri Venn diaqramında necə yerləşdirmək olar?

a) 10, 25, 34, 18, 47, 58

b) 44, 49, 71, 34, 99, 27

20-dən böyük cüt ədədlər

50-dən kiçik tək ədədlər

Cüt ədədlər

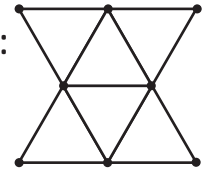
20-dən böyük ədədlər

Tək ədədlər

50-dən kiçik ədədlər

9. Şəkildəki parçaların uzunluğu bərabərdir. Suallara cavab verin:

- Şəkildə neçə üçbucaq var?
- Şəkildə neçə romb var?

10. Çən 67 l su tutur. Birinci bidonda 24 l, ikincidə 30 l, üçüncüdə isə 37 l su var. Boş çənə hansı iki bidonu boşaltdıqda çən tam dolar?

11. Atası Səbinəyə qış tətildə oxumaq üçün 56 səhifəlik kitab aldı. Səbinə tətildin birinci günündə kitabın 8, ikinci günündə isə 13 səhifəsini oxudu.

- Səbinə iki gündə cəmi neçə səhifə oxudu?
- Kitabı bitirmək üçün Səbinə daha neçə səhifə oxumalıdır?

12. Samirin hərəsində 6 oyuncaq olmaqla 4 qutu oyuncağı var. Samirin neçə oyuncağı var?

13. Lalə bağdan 15 alma dərdi. O bu almaları 5 qaba bərabər payladı. Hər qabda neçə alma oldu?

SÖZLÜK

Alt-alta çıxma – ədədləri alt-alta yazmaqla əvvəlcə təklirlərin, sonra isə onluqların çıxılması.

Onluqlar Təklirlər

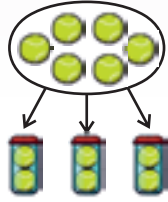
$$\begin{array}{r} 46 \\ - 12 \\ \hline 34 \end{array}$$

Alt-alta toplama – ədədləri alt-alta yazmaqla əvvəlcə təklirlərin, sonra isə onluqların toplanması. Alınan təklirlər 10-dan çoxdursa, yeni onluq yaranır.

Onluqlar Təklirlər

$$\begin{array}{r} 1 \\ + 38 \\ + 14 \\ \hline 52 \end{array}$$

Bərabər paylama – əşyaların qruplara bərabər sayda bölünməsi.

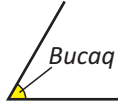
Bölmə – əşyaları verilmiş sayda qruplara bərabər payladıqda hər qrupa düşən əşya sayının tapılması üçün riyazi əməl.

Bölmə işarəsi

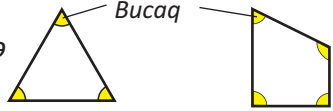
$$24 : 6 = 4$$

Bölünən Bölən Qismət

Bucaq – başlanğıcı bir nöqtədə olan iki parça bucaq əmələ gətirir.

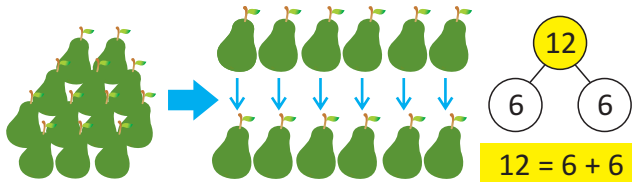

Üçbucağın 3, dördbucaqlının isə 4 bucağı var.

Cüt ədədlər – 2 bərabər hissəyə ayrıla bilən ədədlər. Cüt ədədlərin sonu 0, 2, 4, 6 və ya 8 rəqəmi ilə bitir.

12 ədədi cüt ədəddir.

Çoxbucaqlı – üç, yaxud daha çox bucağı olan müstəvi fiqur.

Üçbucaq

Dördbucaqlı

Beşbucaqlı

Altıbucaqlı

Düz bucaq – düzbucaqlının bitişik tərəfləri arasındakı bucaq.

Düz xətt – əyilmədən hər iki tərəfə uzanır.

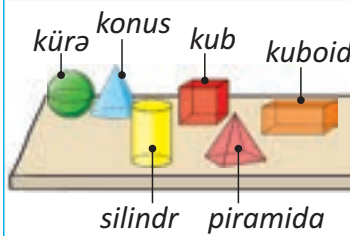

Əyri xətt – düz olmayan, dalğavari və ya dairəvi xətt.

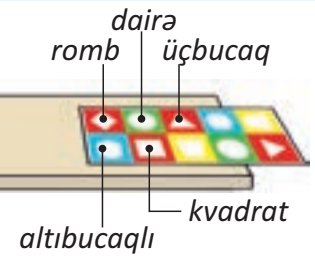

Həndəsi fiqurlar – fəza və müstəvi fiqurlara ayrılır.

Fəza fiqurları

Müstəvi fiqurlar

DÖRDBUCAQLILAR

Paraleloqram – qarşı tərəfləri bərabər olan dördbucaqlı

Düzbucaqlı – bütün bucaqları düz bucaq olan dördbucaqlı

Romb – bütün tərəfləri bərabər olan dördbucaqlı

Kvadrat – bütün tərəfləri bərabər olan və bütün bucaqları düz bucaq olan dördbucaqlı

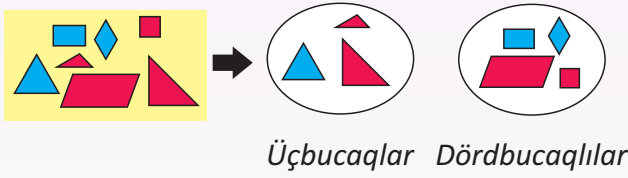
İti bucaq – düz bucaqdan kiçik olan bucaq.

Kor bucaq – düz bucaqdan böyük olan bucaq.

Qruplaşdırma – əşyaların müxtəlif əlamətlərinə görə qruplara ayrılması.

Müqayisə – iki ədəddən hansının böyük, kiçik, yaxud bir-birinə bərabər olduğunun müəyyən edilməsi.

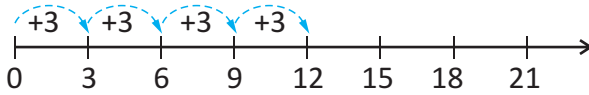
$$45 < 72$$

(45 kiçikdir 72)

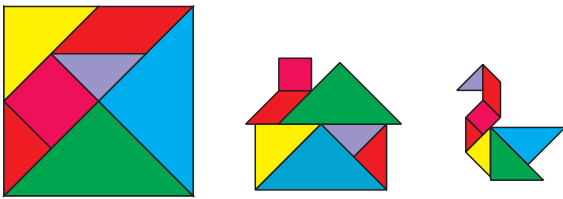
Parça – düz xəttin iki nöqtəsi arasında qalan hissəsi.

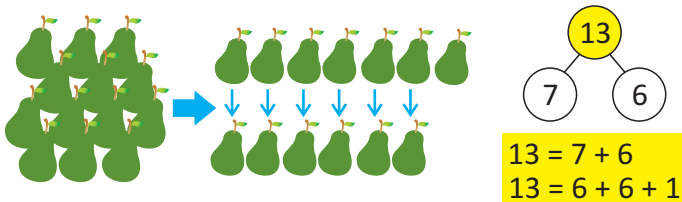
Ritmik sayma – hər hansı bir ədəddən başlayaraq eyni ədəd qədər irəli, yaxud geri sayma. Məsələn, 3-3 ritmik sayma: 3, 6, 9, 12 və s.

Tanqram – bir kvadratin şəkildəki kimi kəsilmiş 7 hissəsindən ibarət qədim Çin oyunu. Hissələrin hamısından istifadə etmək şərti ilə müxtəlif fiqurlar düzəldilir.

Tək ədədlər – 2 bərabər hissəyə ayırılma bilməyən ədədlər. Tək ədədlərin sonu 1, 3, 5, 7 və ya 9 rəqəmi ilə bitir. Məsələn, 13 ədədi tək ədəddir.

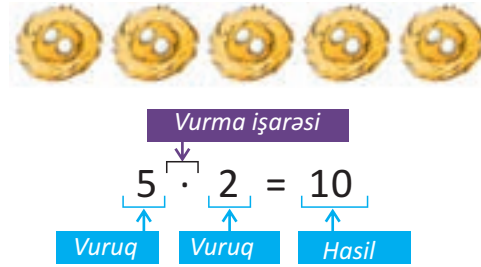
Təkrar çıxma – azalandan eyni ədədin bir neçə dəfə çıxılması. Tam bölmə əməlini yerinə yetirmək üçün fərq sıfıra bərabər olana kimi təkrar çıxmadan istifadə olunur.

$$21 - 7 - 7 - 7 = 0 \quad \Rightarrow \quad 21 : 7 = 3$$

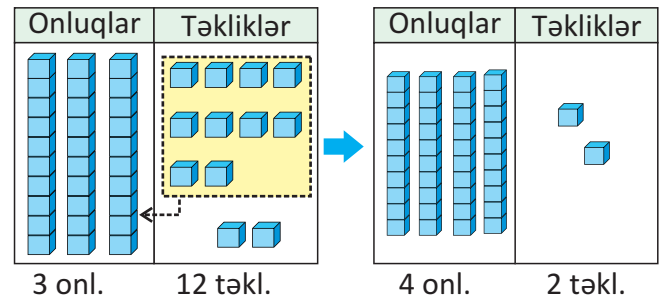
Təkrar toplama – eyni ədədin bir neçə dəfə toplanması. Vurma əməlini yerinə yetirmək üçün ədədləri təkrar toplamaq olar.

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 15 \quad \Rightarrow \quad 5 \cdot 3 = 15$$

Vurma – hər birində bərabər sayda əşya olan qruplarda əşyaların ümumi sayının tapılması üçün riyazi əməl.

Yeni onluğun yaranması – 10 təkliyi 1 onluq kimi qruplaşdırıb onluqların sayının 1 vahid artırılması.

Nənə 30 qoğal bişirdi. O, hər boşqaba 6 qoğal qoydu.
Nənə qoğalları neçə boşqaba yığdı?

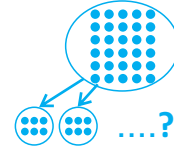
1-ci addım ••• MƏSƏLƏNİ **Anla** ••••• məsələni başa düşmək

Nəyi tapmalıyam: Qoğallar neçə boşqaba qoyuldu.

Nə məlumdur: Nənə 30 qoğal bişirdi. Hər boşqaba 6 qoğal qoyuldu.

Qısa yazılışı Bişirdi – 30 ədəd
Hər boşqabda – 6 qoğal
Boşqabların sayı – ?

Təsviri

2-ci addım ••• PLAN **Qur** ••••• məsələnin həll yolunu fikirləşmək

Necə həll edə bilərəm: Boşqabların sayını tapmaq üçün bölmə əməlini yazaram.
Qisməti tapmaq üçün təkrar çıxmadan istifadə edəyəm.

3-cü addım ••• HƏLL **Et** ••••• məsələni həll etmək

Fərq sıfır olana qədər 30-dan 6 ədədini çıxaram:

$$30 : 6 = ? \quad \rightarrow \quad 30 - \underbrace{6 - 6 - 6 - 6 - 6}_{5} = 0$$

Cavab: Nənə 30 qoğalı hər birində 6 ədəd olmaqla 5 boşqaba yığdı.

4-cü addım ••• Yoxla ••••• cavabı yoxlamaq

Məsələnin həllini necə yoxlaya bilərəm: Hər boşqabda qoyulan qoğalları (6) boşqabların sayı (5) qədər təkrar toplayıram.

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 = 30$$

BURAXILIŞ MƏLUMATI

Ümumi təhsil müəssisələrinin 2-ci sinifləri üçün
Riyaziyyat fənni üzrə
dərslük
(1-ci hissə)

Tərtibçi heyət

Müəlliflər	Zaur İsayev Mənsur Məhərrəmov Günay Hüseynzadə Solmaz Abdullayeva İlahə Rüstəmov
Layihə rəhbəri	Zaur İsayev
Redaktor	Ayhan Kürşat Erbaş
İxtisas redaktoru	İsmayıl Sadıqov
Dil redaktoru	Əsgər Quliyev
Bədii redaktor	Taleh Məlikov
Texniki redaktor	Zeynal İsayev
Dizayner	Taleh Məlikov
Rəssamlar	Elmir Məmmədov
Korrektor	Aqşin Məsimov
Məsləhətçilər	Sevinc Əsədova Xatirə Əliyeva

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi (qrif nömrəsi: 2021-011)

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun
hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq,
elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

ISBN 978-9952-8390-5-0

Hesab-nəşriyyat həcmi: 8,7. Fiziki çap vərəqi: 10,5.
Səhifə sayı: 84. Kəsindən sonra: 220 × 275. Kağız formatı: 57 × 90 ¹/₈.
Şriftin adı və ölçüsü: Calibri, 16 pt. Ofset kağızı. Ofset çapı.
Sifariş _____. Tiraj: 167182. Pulsuz. Bakı – 2021.

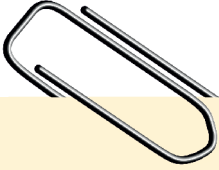
Əlyazmanı yığma verildiyi və çapa imzalandığı tarix: 24.06.2021

Çap məhsulunu nəşr edən:
Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutu (Bakı ş. A.Cəlilov küç., 86).

Çap məhsulunu istehsal edən:
“Təhsil NP” MMC (Bakı, F.Xoyski küç., 121a)

LAYIHƏ

Pulsuz

Əziz məktəbli !

Bu dərslik sizə Azərbaycan dövləti tərəfindən bir dərs ilində istifadə üçün verilir. O, dərs ili müddətində nəzərdə tutulmuş bilikləri qazanmaq üçün sizə etibarlı dost və yardımçı olacaq.

İnanırıq ki, siz də bu dərsliyə məhəbbətlə yanaşacaq, onu zədələnmələrdən qoruyacaq, təmiz və səliqəli saxlayacaqsınız ki, növbəti dərs ilində digər məktəbli yoldaşınız ondan sizin kimi rahat istifadə edə bilsin.

Sizə təhsildə uğurlar arzulayırıq!

LAYIHƏ